

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 21.

Onsdagen den 14 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 89, angående pension åt förre båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 124, Carl Gustaf Granberg Wall;

nr 90, angående pension åt fortifikationsarbetaren Andreas Brommesson;

nr 95 A, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

nr 95 B, angående beräkningen av vissa statsverkets inkomster för år 1918;

nr 96, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 5, 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m.;

nr 97, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för malt-drycker och mjöd i gällande tulltaxa;

nr 98, angående livränta åt förre eleven vid statens uppfostringsanstalt å Bona Armas Anton Veiland;

nr 105, angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål;

nr 106, om pension åt förra skrivbiträdet hos krigshovrätten, änkan Mathilda Charlotta Johanna Wiberg, född Zetterberg; samt

nr 107, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 65, 144, 164, 187, 188, 190, 609, 610, 624, 625, 626, 627, 628 och 629 i gällande tulltaxa.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt ankommet telegram herr Wavrinsky vore till följd av trafik hinder urståndsatt att infinna sig vid kammarens sammanträde denna dag.

Anmäldes och bordlades

bankoutsrottets memorial och utlåtande:

nr 16, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 23:o i bankoutsrottets utlåtande nr 12 angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel; och

nr 17, angående ifrågasatt utredning om beredande av pension åt den hos skogsvårdsstyrelserna anställda personal; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring i gällande bestämmelser angående fribiljetter för pensionerade befattningshavare vid statens järnvägar.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 14, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 47 och 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

I anslutning till vad Kungl. Maj:t i punkt 57 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet i nu ifrågasatt punkt med hänsyn till anförda omständigheter hemställt, att riksdagen måtte för påbörjande av dels en förrädsstatistisk undersökning medelst linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, dels, i samband därmed och inom samma område, en rekognoscering av mossmarkerna närmast trafiklederna, allt i huvudsaklig överensstämmelse med det av torvkommittén framlagda förslag, på extra stat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t finge låta av tillgängliga medel härav under år 1917 förskottsvis utanordna 30,000 kronor.

*Anslag
till undersök-
ning av torv-
marker i
södra Sverige.*

Reservation hade vid nu föredragna punkt avgivits av herrar *Fahlén* och *Lindblad*, vilka likväl ej däri antytt sin mening.

Herr *Fahlén*: Herr greve och talman, mina herrar! Som i statsverkspropositionen omförmäles och som åtskilliga, kanske de flesta av herrarna, väl erinra sig, förelåg ett förslag från Kungl. Maj:t redan 1913 rörande en s. k. linjetaxering av vissa av landets torvmossar. Då propositionen behandlades i jordbruksutskottet, antecknade jag mig såsom reservant emot det tillstyrkande utlåtande som utskottet hade avgivit, och vid det tillfället blev ock propositionen av riksdagens båda kamrar avslagen, icke såsom här i statsverkspropositionen säges avslagen efter gemensam votering, utan den avslogs i båda kamrarna visserligen på något olika grunder. Ty det skäl, som första kammaren hade för avslag var då förnämligast,

*Anslag
till undersök-
ning av torv-
marker i
södra Sverige.*
(Forts.)

att man icke ansåg denna linjetaxering så prövad, att man vågade lita på den för det nu ifrågavarande ändamålet. Sedan dess har ju som bekant en försökstaxering i fråga om skog, blivit slutförd i Värmland, och enligt sakkunniga personers omdöme givit gott resultat, jag tror det sagts bättre än man vågade förmoda.

Nu föreslås här, att riksdagen till en sådan linjetaxering åtföljd av en s. k. rekognoscering skulle anslå ett belopp av i runt tal 108,000 kr. När denna fråga nu återkom till behandling inom utskottet, kunde jag icke underlåta att ställa mig mycket tveksam emot det äskade anslaget. Jag medger gärna, att det skulle vara av mycket stort intresse att få till stånd en, som det säges här, förrädsstatistisk undersökning beträffande våra torvmossar, eller den del av våra torvmossar, om vilka det här är fråga. Jag tror, att det skulle vara synnerligen nyttigt, särskilt ifrån rent vetenskaplig synpunkt och jämväl ifrån nationalekonomisk synpunkt att få till stånd ett sådant statistiskt material. Men icke desto mindre har jämväl nu tveksamhet uppstått hos mig om det är lämpligt att nu bifalla Kongl. Maj:ts framställning. Först och främst är jag åtminstone för min personliga del icke fullt övertygad därom att det föreligger en analogi mellan en linjeundersökning, då det gäller skog, och en dylik, då det gäller torvmossar. Visserligen hava kompetenta och som jag tror fullt sakkunniga personer vitsordat, att rent teoretiskt skulle hinder icke möta att tillämpa metoden jämväl på torvmossar. Men i varje fall föreligger även där en viss tvekan då man tänkt sig att icke komma sanningen närmare än 10 %. Med det sätt, som denna linjetaxering är tänkt, tror jag att betänkligheterna i fråga om metoden icke kunna helt och hållet avvisas, och det kan mycket väl hända, att när den är genomförd, kunna vissa överraskningar möta en, som icke hava varit i förstone förutsatta.

Departementschefen yttrade i följd beträffande denna förrädsstatistiska undersökning, denna linjeundersökning, några ord, som jag skall anhålla att få här uppläsa, därför att de synas mig mycket klart ådagalägga innebörden och värdet av en sådan åtgärd. Där ställer sig departementschefen själv mycket tveksam emot den föreslagna metoden och säger följande: Svaren som man får av en sådan undersökning »äro för visso av stort statistiskt och även vetenskapligt värde och de kunna även hava betydelse för statens bränslepolitik, men i egentlig mening praktiskt vägledande synas de mig knappast kunna bliva. Även dem förutan kan man nog åtminstone någorlunda bedöma inom vilken landsdel de för varje särskilt ändamål lämpligaste mossarna äro att söka. Någon omedelbart värdefull praktisk grundval för speciellt bränsleindustriens utveckling torde linjeinventeringen blott i ringa grad kunna utgöra. Den ger nämligen icke för någon enda konkret mosse de upplysningar som tarvas, för att just denna mosses användbarhet skall kunna tillförlitligen bedömas. Detta synes mig emellertid vara av stor vikt.»

Ja, det är ju precis ett fullkomligt riktigt återgivande av det

resultat, som man kan utvinna av en linjetaxering. Man får abstrakta, teoretiska, matematiska genomsnittstal, men några konkreta resultat får man icke fram. Detta hindrar icke, som jag tidigare sade, att en sådan undersökning kan vara av stort national-ekonomiskt och givetvis ock mycket vetenskapligt betydande värde, och från den synpunkten har jag ingenting att invända emot förslaget.

När denna fråga tidigare har varit under diskussion, hava åtskilliga haft tillfälle att yttra sig rörande den. Jag ber att få återropa vad Svenska mosskultur-föreningen sagt. Den har just framhållit det ringa praktiska resultat, som kan vinnas av ett tillvägagående sådant som det ifrågasatta och för sin del föreslagit ett helt annat tillvägagående, nämligen att man skulle i synnerhet utmed järnvägslinjerna göra en rekognoscering på t. ex. 10 kilometers avstånd från desamma.

Jag erinrar för övrigt, att åtskilliga omfattande utredningar redan äro gjorda, så att för det nu omedelbart föreliggande praktiska behovet kunna dessa undersökningar helt visst anses vara fullt tillräckliga. Därom vågar jag givetvis icke med säkerhet yttra mig.

Torvkommittén, som är den, vilken kanske närmast har föranlett att frågan nu föreligger inför riksdagen har ock ansett, att den s. k. rekognosceringen för att få fram det konkreta resultatet är nödvändig såsom komplement till linjetaxeringen och har följaktligen föreslagit att jämsides med denna linjetaxering en rekognoscering skulle ske. Huruvida det praktiskt låter sig göra på det sättet torvkommittén tänkt sig, därom skall jag icke tillåta mig att göra något bestämt uttalande, men jag är mycket tveksam huruvida det icke kommer att både fördyra och fördröja den ifrågasatta linjetaxeringen.

Men i övrigt har min tveksamhet föranletts av den omständigheten, att jag icke kan finna att ögonblicket just nu är rätt valt för att igångsätta en sådan inventering av landets torvmossar.

Självsäger torvkommittén — jag tror det återkommer på icke ett, utan på flera, åtminstone två ställen — att det torde komma att möta svårighet att anskaffa en tillräcklig fältpersonal med tillfredsställande kompetens. Jag tror ock, att det kommer att bli mycket svårt att under den sommar, som kommer, och kanske även under nästa år få erforderlig personal, och jag styrkes i den uppfattningen därav att, som det torde vara åtskilliga av herrarna bekant, det taxerings- och skogsindelningsarbete i särskilt Norrlands stats-skogar, som är mycket trängande, måste på grund av bristande personal nästlidet år, jag tror helt och hållet inställas och jag fruktar, att det blir mycket svårt att för den sommar som stundar få personal till detta arbete. Föliden har varit, att ersättningen till den personal, man förväntar få, har måst höjas högst väsentligt, vilket naturligtvis är ägnat att högeligen fördyra detta i och för sig självt ganska kostbara arbete. Jag tror att förhållandena äro ungefärligen enahanda på nu ifrågavarande område och att

*Anslag
till undersök-
ning af torv-
marker i
södra Sverige*

(Forts.)

*Anslag
till undersök-
ning av torv-
marker i
östra Sverige.*
(Forts.)

följaktligen de farhågor, som här äro yttrade, utan tvivel komma att bliva besannade.

För övrigt är det ju uppenbart, att denna linjetaxering, som är avsedd att pågå minst tio år eller åtminstone tio år, icke kan hava någon betydelse för avhjälpande av de nu för handen varande svårigheterna i fråga om bränsle. Skulle det då icke vara ändamålsenligare att undanskjuta denna i och för sig mycket intressanta och värdefulla åtgärd, tills s. k. normala tider inträtt? Mig förefaller det vara synnerligen inoportunt att under de förhållanden, i vilka vi nu leva, igångsätta ett sådant företag, och jag skulle alltså anse det vara klokast att nu undanskjuta det utan underkännande av frågans vikt.

Vi hava ju ganska mycket anslag begärda i riksdagen till lätande och förekommande av bränslebrist och särskilt vad beträffar torvbränslet. Jag tror, att de anslag som där äskas av riksdagen för avhjälpande av det nu mera omedelbart föreliggande behovet äro mer än tillräckliga utan att behöva kumuleras med en sådan här utgift.

Vidare är det en annan sak, som yttrades inom utskottet, när denna fråga behandlades, nämligen att det kan med skäl ifrågasättas, huruvida icke denna linjetaxering för så vitt metoden är tillämplig i fråga om torv, lämpligast kunde undanskjutas för att äga rum i samband med den tilltänkta stora riksinventeringen av Sveriges skogar. Det förefaller vara ett uppslag som väl förtjänar att närmare övervägas, ty det är uppenbart, att om det låte sig göras, varför givetvis fordras en närmare undersökning skulle utomordentligt stora kostnader kunna inbesparas.

Nu har emellertid jordbruksutskottet ganska enhälligt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag och änskönt jag är övertygad, att det hade varit lämpligare att för denna gång undanskjuta detta företag och de därmed förenade utgifter, så får jag säga, att jag är ganska tveksam, när det gäller att göra ett yrkande, vilket sannolikt icke har utsikt att vinna riksdagens gillande. Jag har emellertid velat uttala mina farhågor, vilka, som jag nämnt, hänföra sig dels till den ifrågasatta metodens användbarhet och dels till den tidpunkt, vid vilken detta förslag har framkommit.

Herr greve och talman! Jag skall vid sådant förhållande icke tillåta mig att göra något yrkande.

Herr P e t e r s s o n, A l f r e d: Det är sant, att icke den föregående talaren gjorde något yrkande, och man kan med hänsyn därtill säga, att det är onödigt att upptaga någon tid för diskussion. Men då han bland de invändningar han gjorde, gjorde gällande som kanske den allra förnämsta, att den linjetaxering, som här är föreslagen — det ingår nämligen som ett moment i detta förslag, men det är ock en annan undersökning, nämligen den s. k. rekognosceringen utefter järnvägslinjerna — men i fråga om linjetaxeringen gjorde han gällande, att den metoden brister i noggrannhet och att man kan förvänta, att det kan bliva mycket stora felslut o. s. v. Det var

just för att säga några ord om den saken som jag begärde ordet och då ber jag att få erinra om att detta förslag om inventering medelst linjemetoden har utgått ifrån Sveriges geologiska undersökning. Den har gjort framställning två gånger om en inventering av torvmossar enligt denna metod, senast 1915. Detta sista förslag stöder sig på en försöksinventering utförd i Kronobergs län både med hänsyn till de beräknade kostnaderna och själva metodens användbarhet. Jag har uppgifter här rörande denna sak, vilka äro lämnade av geologiska undersökningens chef, och jag tror, att man måste fästa mycket avseende vid vad här framhålles.

Anslag till undersökning av torvmarker i södra Sverige.
(Forts.)

Det kan ju vara av ett visst intresse att höra, att Kronobergs län är i fält undersökt genom ett system av fyra linjer (med 22,2 km. avstånd från varandra), efter vilka profiler uppmätts genom torvmarkerna. För kontrollens skull, d. v. s. för att se vilket utslag denna metod har givit, ha sedermera, efter fältarbetenas slutförande, omsorgsfulla uppmätningar utförts av torvarealen på de geologiska kartorna. Linjeundersökningen i fält angav länets torvareal till 137,000 hektar eller 13,8 % av länets hela areal, mätningen å kartorna gav 131,273 hektar eller 13,2 % av hela arealen.

Det är således icke någon stor skillnad mellan de resultat man kommit till med användande av linjeinventeringen och med bearbetning av det förefintliga kartmaterialet. Under fältarbetena utröntes, att kartornas värde måste vara något litet för lågt, vadan det genom linjemetoden funna värdet med säkerhet är synnerligen gott, med säkerhet ej behäftat med större fel än högst 5 %. Den föregående talaren nämnde 10 % såsom felmarginal.

För ytterligare prövning undersöktes emellertid på kartorna ej mindre än 12 av varandra oberoende linjesystem — vardera med samma avstånd mellan linjerna som det i fältet uppmätta. Resultaten överensstämde väl med varandra och visa, att man utan större fel kan bestämma tomtmarksarealerna enligt linjemetoden. Men det är icke blott arealbestämning; man kan också bestämma mäktigheten, således den totala mängden av råtorv inom det undersökta området. Det är klart att här, när det gäller den förrädsstatistiska undersökningen över hela södra delen av landet, söder om sextioförsta breddgraden, man således kan med denna exakthet säga precis hur stor kvantitet råtorv i kubikmeter räknat det finns på detta område, liksom man kan säga det beträffande de olika distrikten, exempelvis länen.

Man kan också få reda på hur stor del av denna kvantitet, som är övervägande bränttorv och hur stor del som är strötorv. Även i detta fall anser geologiska undersökningen, att man kan komma det riktiga med säkerhet så nära som på 5 %.

Under sådana förhållanden tror jag icke en linjeinventering brister så mycket i noggrannhet, att den skulle vara oanvändbar eller olämplig, utan den invändningen måste nog förfalla. Det måste ju också, särskilt i denna tid, vara av synnerligen stor betydelse och för hela torvindustrin är det rent av utav grundläggande betydelse, att man får reda på vad man har av dessa naturtillgångar i landet. Det

*Anslag
till undersök-
ning av torv-
marker i
södra Sverige.*

(Forts.)

väcktes i fjol ett förslag, som också antogs av riksdagen och för-
anledde en skrivelse, att man skulle försöka få till stånd ett plan-
mässigt utnyttjande av våra bränsletillgångar i landet. För att detta
skall kunna ske är det nödvändigt taga reda på i vad mån här finnes
bränntorv, skiffrar, stenkol o. s. v., för att man sedan skulle kunna
få ett system, som ginge ut på att i största möjliga utsträckning till-
godogöra sig de inhemska bränsletillgångarna. En inventering är
en ovillkorlig grundbetingelse för realiserande av denna tanke. Här
profeterar man hit och dit. Den ena säger, att vi hava tillgångar,
som räcka i århundraden, även om vi ville anlita dem i största möj-
liga utsträckning, ja, ända därhän, att man befriades från import.
Å andra sidan motsäges detta, och det påpekas bland annat vilken
ringa utsträckning torvindustrin fått, och detta anföres såsom skäl
för påståendet, att det icke är mycket att räkna med. Den ena upp-
giften likasåväl som den andra kan icke med säkerhet motbevisas,
man lever på gissningarnas fält helt och hållet. Det kan väl ej vara
att tillråda, att detta tillstånd fortfar längre.

Med hänsyn till dessa förhållanden skall jag, herr talman, be att
få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskot-
tet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 59 och 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

*Ökat anslag
till skogshög-
skolan.*

Under punkt 71 av förevarande huvudtitel i statsverksproposi-
tionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att från och med år
1918 höja ej mindre den i staten för skogshögskolan upptagna an-
slagspost till arvoden åt extra lärare från 12,700 kronor med 700
kronor till 13,400 kronor än även det i samma stat upptagna anslag
till praktiska övningar vid lägre kursen från 4,500 kronor med 400
kronor till 4,900 kronor, till följd varav statens slutsumma komme
att höjas från 124,500 kronor med 1,100 kronor till 125,600 kronor,
samt att vid bifall härtill höja anslaget till skogshögskolan från
123,250 kronor med 1,100 kronor till 124,350 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade skäl
hemställt, att riksdagen måtte endast på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts

förevarande framställning, att riksdagen måtte från och med år 1918 höja den i staten för skogshögskolan upptagna anslagspost till praktiska övningar vid lägre kursen från 4,500 kronor med 400 kronor till 4,900 kronor, till följd varav statens slutsumma komme att höjas från 124,500 kronor med 400 kronor till 124,900 kronor, samt vid bifall härtill höja anslaget till skogshögskolan från 123,250 kronor med 400 kronor till 123,650 kronor.

Ökat anslag
till skogshög-
skolan.
(Forts.)

Reservation hade vid nu ifrågavarande punkt avgivits av herr *Holmquist*, greve *Wachtmeister* samt herrar *Barthelson* och *Magnusson*, utan att dessa däri angivit sin åsikt.

Herr *Holmquist*: Herr greve och talman! Den förevarande punkten är, såvitt jag nu kan erinra mig, den enda i detta utlåtande, där en nedsättning i av Kungl. Maj:t begärt anslag utav utskottet ifrågasättes.

I utskottet voro meningarna delade. Jag vill erinra mig, att det var lotten, som avgjorde den utgången, att avstyrkande av en viss del av det i punkten avsedda anslaget blev utskottets beslut. Det gäller i den föreliggande punkten ett belopp av endast 700 kronor, och man skulle ju därför kunna anse, att det är så pass obetydligt, att man ej borde upptaga kammarens tid genom att nu urgera en annan utgång än den utskottet föreslagit.

Jag ber dock att få se denna sak i något annat ljus. Det gäller här den s. k. forstmästarkursen vid skogshögskolan. Den kursen är som bekant avsedd att utbilda en del forstmästare, något som är av ganska stor vikt och betydelse för vårt lands skogsvård. Det erfordras för inträde i denna kurs endast att hava avlagt examen vid realskola. Mycket snart efter kursens trädande i verksamhet visade det sig emellertid, att en del av de elever, som inträdde i kursen, ej hade de förkunskaper i allmän matematik, vilka erfordras för att kunna verkligen hava gagn av undervisningen särskilt i skogsmatematik och skogsindelning. Det är därför naturligt, att ett sådant läge skulle verka synnerligen nedslående i första rummet på lärarna och i andra rummet på högskolans styrelse. Från detta håll gjordes också framställning till Kungl. Maj:t om att anslaget till extra lärare skulle höjas med 700 kronor för att bereda möjlighet till en inom forstmästarkursen förlagd kurs i allmän matematik. Kungl. Maj:t har också med åberopande av dessa förhållanden hemställt om en ökning i anslaget med 700 kronor.

Härpå svarar utskottet, att »för att råda bot på bristen i fråga om elevernas teoretiska underbyggnad meddelas enligt vad som blivit utskottet upplyst repetitionskurser i matematik». Jag skall då först be att få fästa mig vid detta av utskottet åberopade skäl. Dessa repetitionskurser hava förekommit hela tiden, som ifrågavarande forstmästarkurs har varit i verksamhet, och det är *trots* repetitionskurserna som den bristande förkunskapen i allmän matematik gjort sig gällande bland eleverna i forstmästarkursen. Detta är också ganska naturligt, när man betänker, att repetitionskurserna

Öknt anslag
till skogshög-
skolan.
(Forts.)

bestå endast i 18 timmars undervisning, under det att man anser, att 63 timmar är den minsta kurs i allmän matematik, som erfordras för att bereda dessa elever full möjlighet att tillgodogöra sig den undervisning, som meddelas i forstmästarkursen. Det skäl som av utskottet åberopas är således efter mitt begrepp fullständigt ohållbart.

Sedermera är det en annan sak, som icke av utskottet blivit berörd, och det är att sedan dessa kursalumner genomgått realskola, dröjer det ofta flera år innan de komma in i forstmästarkursen. Det är alldeles klart att med den jämförelsevis ringa kunskap i allmän matematik som en realskolexamen ger, det skall visa sig att de år, under vilka några ytterligare studier i matematik icke förekomma utan under vilka eleverna varit hänvisade till det praktiska arbetet, äro ägnade att komma dem att glömma en väsentlig del av realskolekursens matematikundervisning.

Vad blir nu följden, om detta anslag icke beviljas? Jo, antingen blir det så, att vid inträdesprövningen till kursen det lägges alldeles särskilt vikt vid lärjungens kunskaper i matematik — men hur går det då med det av utskottet påpekade förhållandet att i allmänhet sökandes praktiska förkunskaper varit avgörande vid intagandet? Jo, man måste lämna det åsido och i mycket hög grad fästa sig vid kunskaperna i allmän matematik. Då råkar man ut för det alternativet att ej få in de elever med praktiska förkunskaper, som man alldeles särskilt vill hava in, eller också tar man fortfarande in dem, och då får man en elevgrupp, som ej kan på lämpligt sätt tillgodogöra sig undervisningen. Är det under sådana förhållanden icke ganska naturligt att man bör bevilja dessa 700 kronor och såmedelst kunna giva en så förökad och fördjupad undervisning i matematik, att man kan slippa ifrån nu antydda svårigheter?

Det sades inom utskottet, och detta med rätta, att där man anser sig kunna spara, där måste man spara hur lågt beloppet än är. Jag anser likväl att sparsamheten i detta fall med avseende å de 700 kronorna är en ganska malplacerad sparsamhet. Man riskerar att eleverna i ifrågavarande kurser ej kunna mottaga den undervisning kursen avser att meddela, och följaktligen motverkar det kursens syfte.

Nu har det inom utskottet även framhållits, att forstmästarkursen är så ny, staten för densamma är så nyligen fastställd, så att man bör väl icke börja att göra ändringar däri redan nu. Ja, det är ett ofta upprepat skäl och ett skäl av stor betydelse. Jag ber dock att få påpeka en annan sak: här gäller det en nybildad stor anstalt, ifrågavarande kurs är inrättad på den sista tiden. Är det ej naturligt, när man ej så fullkomligt redan från början kunnat avväga lärarbehovet och undervisningsschemat, är det ej naturligt, säger jag, att man efter verkställd utredning och moget beprövande kommer till riksdagen och begär ökat anslag för att vidtaga en detaljändring? Jag kan för min del ej finna annat än att även den synpunkten har mycket stor betydelse, och på de skäl jag

nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts i denna punkt framlagda proposition.

*Ökat anslag
till skogshög-
skolan.
(Forts.)*

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Jag skall ej upptaga kammarens tid så länge som den föregående ärade talaren, ty jag delar hans uppfattning, att detta anslag är av ganska underordnad betydelse. Men då utskottet, såsom den ärade talaren själv framhöll, har ansett att även om en anslagspost är liten och även om därvid förekommer den enda anmärkningen eller nedsättningen beträffande en kungl. proposition som ett utskott föreslår med avseende å en hel huvudtitel, bör den dock icke förordas till utbetalning, så snart utskottets majoritet ansett den vara olämplig att utbetalas. Och detta anser utskottet. Det är nämligen nu så ställt att realskolexamen erfordras för elev som vill komma in i forstmästarkursen. Sedermera har det visat sig, att deras matematiska kunskaper icke äro så stora som önskligt vore, och därför har man ordnat en särskild repetitionskurs. Nu har man ytterligare utökat den, och därför fordrar man ett särskilt statsanslag med en betalning på mellan 11 och 12 kronor i timmen: det är fråga om 63 timmar och ett anslag å 700 kronor.

Vart skulle det emellertid bära hän, om vi vid alla våra institut och skolor skulle på statens bekostnad komplettera undervisningen på detta sätt, där den ej vore tillräcklig? Tänk t. ex. på krigsskolan på Karlberg. Om en yngling som tagit studentexamen på reallinjen — med avseende å latinlinjen är det ju en annan sak — finnes ej hava tillräckliga kunskaper i matematik, skulle då staten anordna särskild undervisningsanstalt för att komplettera hans kunskaper, oaktat han har betyg i ämnet, när han lämnar elementarskolan?

Det är emot detta utskottet reagerat, och jag skall icke kosta på saken flera skäl, utan på dem jag redan anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Wachtmeister: Herr talman, mina herrar! Utskottets ärade vice ordförande framhöll som ett skäl för bifall till utskottets hemställan att det vore i visst avseende olämpligt att utbetala detta anslag. Vart skall det bära hän, frågade han, om det vid alla statens institutioner skall anordnas en sådan extra undervisning, och han ansåg, att man borde nöja sig med att fasthålla vid de gamla fordringarna. Ja, men man får ändå säga, att om man kommer under fund med ett fel, så skall man rätta det. Nu har det meddelats av lärarna, att vid denna forstmästarkurs det missförhållandet är rådande, att eleverna på grund av bristande förkunskap i matematik icke kunna tillgodogöra sig en del av undervisningen. Detta måste på något sätt rättas. Hur vill då utskottet gå till väga? Jo, utskottet tycker, att det är bra som det är, och säger, att det *måste* kunna gå. Men när det faktiskt visar sig, att så icke är förhållandet, måste man finna något sätt. Vi reser vanter ha ansett, att den blygsamma besparing man här

Ökat anslag
till skogshög-
skolan.
(Forts.)

försöker göra alls icke uppväger risken av att mindre kompetenta forstmästare utbildas.

Vad som i synnerhet har varit bestämmande för mig i utskottet, har varit fruktan för att, som av den förste ärade talaren framhölls, vederbörande skola släppa den praxis som hittills följts, nämligen att vid prövning av inträdesanvändningar lägga huvudvikten vid de praktiska förkunskaperna och kanske i stället komma att fordra det allra högsta teoretiska betyget i matematik i realskol-examen, som är obligatorisk för inträde. På så vis komme man att skydda sig för det missförhållandet, att eleverna icke skulle kunna följa den matematiska undervisningen, men man råkade lätt i ett annat dilemma, nämligen att man kanske finge opraktiska elever, och då jag anser, att forstmästarens hela yrke fordrar en praktisk läggning, så ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Magnusson, Gerhard: Herr talman! Då jordbruksutskottet fattade sin ståndpunkt i denna fråga, slöt jag mig till reservanterna med hänsyn speciellt till den omständigheten, att det här visserligen gällde ett obetydligt anslag men icke dess mindre en ganska viktig principiell fråga.

Här ligger ju ändå saken så, att om en ung man med real-skolexamen anmäler sig till inträde i skogshögskolan och han vägras inträde på grund av bristande kunskap i matematik, vilket i framtiden kan bli händelsen, om detta anslag nu ej beviljas, så blir han från sin egen synpunkt sett orättvist behandlad, och det sanma gäller ur det allmännas synpunkt, ty utskottet säger här i sin motivering, att »vid antagande av elever till skogshögskolans forstmästarkurs torde vederbörande i allmänhet hava låtit sökandenas praktiska förkunskaper vara avgörande». Det skulle väl vara ganska illa, om man, då dessa praktiska förkunskaper äro synnerligen goda men det brister något i matematiken, så att det kräves ytterligare 60 timmars matematikundervisning, skulle underkänna dessa praktiska förkunskaper, därför att den sökande icke är godkänd i det nämnda teoretiska ämnet och staten icke vill lämna den hjälp till utvecklande av även de teoretiska kunskaperna, som man här begärt. Jag tror, att man då skulle göra orätt mot dessa elever, som ha en praktisk läggning, vilket jag anser, att en skogsman bör ha, men icke ha tillräcklig teoretisk utbildning i matematik, vilket de emellertid med hjälp av detta anslag skulle kunna uppnå.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ericsson, Aaby: Endast några ord till replik. En föregående talare på Blekingebänken sade, att om det här är ett fel begänget, skall det rättas. Ja, då skall det rättas på så sätt, att inträdesfordringarna skärpas, ifall icke de kunskaper som eleverna ha vid inträdet äro tillräckliga för deltagandet i den bli-

vande undervisningen, men icke skall det inrättas en mellanskola för dem för detta ändamål. Det kan jag icke finna vara att rätta felet.

*Ökat anslag
till skogshög-
skolan.*

(Forts.)

Sedermera vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på vad utskottet har sig väl bekant och den förste ärade talaren på Dalabänken just framhöll, att dessa elever i allmänhet ha ett par år på sig, innan de få komma in i denna skola. Är det då icke lämpligt, att de själva få inhämta dessa kunskaper, om de känna, att det kommer att bli svårt för dem att sedermera följa med i matematiken? Men är det rimligt, att vi skola ge dem 63 timmars statsundervisning för det ändamålet? Det kan jag för min del inte finna.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr greve och talman, mina herrar! Denna sak har ju här tämligen tydligt relaterats av åtskilliga talare. Jag vill därför endast meddela, att den lärare, som nu sköter undervisningen i matematik med dessa elever vid skogshögskolan, utan något vidare tillägg eller någon ersättning anordnat de nu befintliga repetitjonskurserna. Han har emellertid funnit, att han icke kan göra dessa repetitionskurser så grundliga som önskligt är, därför att hans tid icke räcker till. Det är därför som man begär, att det skulle få bli en extralärare, för vilken dessa 700 kronor äskas.

Jag tror, att man bör se så praktiskt som möjligt på denna fråga, och jag håller med herr Magnusson om att det är viktigt, att de elever som gå igenom forstmästarkursen verkligen äro praktiskt dugliga människor. Nu ha de icke något särskilt inträdesprov i matematik, utan de få komma in på sin realskol-examen. För inträdet i skolan fäster man sig mycket vid hur de skött de praktiska övningarna under de år, som komma mellan realskol-examen och inträdet. Att de, som herr Aaby Ericsson ville, skulle utbildas i matematik under den tiden — ja, det är nog litet kinkigt, om de ligga den ene här, den andre där ute i skogarna.

Således tror jag nog att det är en rätt så klok väg, att man ökar på deras undervisning i matematik, när man funnit, att det brister däri. Det har som sagt skolan visat därigenom, att den med de arbetskrafter den har sökt inrätta dessa repetitionskurser, men då arbetskrafterna icke räcka till och undervisningen icke blir tillfyllest, önskar man anställa en särskild extralärare för dem.

Herr Barthelson: Herr talman, mina herrar! Det har framhållits, att detta är ett obetydligt anslag, men jag ber dock få påpeka, att det är av avsevärd vikt, att detta anslag beviljas, ty om detsamma icke beviljas, föreligger den risken, att dessa lärjungar i den lägre kursen vid skogshögskolan icke kunna följa med den undervisning, som där lämnas i skogsindelning.

Jag ber att gentemot vad den ärade vice ordföranden i utskottet här nyss nämnde få göra en liten erinran. Herr statsrådet och

Ökat ansökan
till skogshög-
skolan.
(Forts.)

chefen för jordbruksdepartementet har redan påpekat det orimliga i den fordran, som han uppställde, att dessa lärjungar under de år de ägna åt praktiska övningar skola underhålla sina kunskaper i matematik. Vad jag särskilt ville vända mig emot i hans anförande, var hans liknelse. Han sade, att en pojke på Karlberg inte får någon extra undervisning i matematik, utan han måste ha denna kunskap, då han kommer in, och att man därför kunde fordra detsamma av dessa forstmästareaspiranter. Men en sådan liknelse haltar betydligt. Här är det ju fråga om ynglingar, som oftast fyra, fem år efter realskolexamen intagas vid denna lägre kurs, under det att en kadett, som blivit intagen på Karlberg, under hela tiden efter studentexamen bedrivit icke blott praktiska utan också teoretiska studier, och den tid han tillbringat mellan studentexamen och Karlberg är icke på långt när så lång som den det här gäller, vilken som jag sade uppgår till fyra, fem år.

Då man här också velat antyda, att lärarrådet icke skulle taga nödig hänsyn till gällande bestämmelser för inträde vid ifrågavarande kurs, ber jag att få påpeka, att lärarrådet icke gärna kan göra annat än följa statuterna, som bestämma, att den som tagit realskolexamen och kan förete betyg på minst 22 månaders praktik skall mottagas som lärjunge i kursen. Faktum är ju emellertid, att det visat sig, att lärjungarna icke kunna följa den undervisning som lämnas, och därför anser jag i likhet med herr Holmquist, att det lilla anslag som Kungl. Maj:t begärt bör beviljas, varför jag för min del får yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare därpå att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 72—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 77—82.

Lades till handlingarna.

Punkterna 83—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 87—89.

Lades till handlingarna.

Punkten 90.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkterna 104—111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112.

Lades till handlingarna.

Punkterna 113—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118.

Lades till handlingarna.

Punkterna 119 och 120.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkten 122.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om försä-
kring mot
olycksfall i
arbete.*

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande viss ändring i lagen om försäkring mot olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 111, hade herr *Widlund* på anförda grunder anhållit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t nemställa om sådan ändring i lag om försäkring för olycksfall i arbete, att åldersgränsen för utbetalande av understöd till sådana barn, som enligt gällande lag äro berättigade till dylikt understöd, framflyttades från femton till aderton år.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att herr *Widlunds* förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits av

a) herr *Lindhagen*, som av angivna orsaker hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och på vad sätt lagen om försäkring för olycksfall i arbete skulle kunna ändras, i syfte att åldersgränsen för barn, som enligt lagen vore berättigade till årligt understöd, höjdes från 15 till 18 år.

b) herrar *Klefbeck*, *Persson* i Norrköping och *Lindley* i Söderhamn, som ansett, att sista stycket i utskottets motivering bort hava viss, i reservationen angiven lydelse.

Herr *Klefbeck*: Herr talman! Jag skall med anledning av det hot talmannen nyss riktade mot kammaren försöka fatta mig så kort som möjligt. Jag står antecknad som reservant, men då min reservation riktar sig mot motiveringen och jag tycker, att det är ogrannlaga att taga kammarens tid i anspråk bara för att diskutera en motivering för avslag, så kommer jag att göra ett positivt yrkande.

Det ärende som föreligger är ju en motion av herr *Widlund* om att åldern för barn, som skola erhålla understöd efter fader, som omkommit genom olycksfall i arbete, skulle höjas från 15 till 18 år. Emot detta i och för sig så behjärtansvärda önskemål har utskottet ställt sig avvisande på två skäl. Det första är, att olycksfallsförsäkringslagen är så nyligen antagen som förra året, och jag medger, att det inte är så synnerligen trevligt att taga upp en sak, som så nyss är av riksdagen behandlad. Det andra skälet är, att en

höjning av åldersgränsen skulle medföra en väsentlig ökning av försäkringspremierna. Gent emot detta framhåller motionären i stället, hurusom det är av högsta vikt, att åldersgränsen höjes.

I den reservation, som jag och ett par andra utskottsledamöter avgivit, ha vi också yrkat avslag, fast skillnaden mellan vår motivering och majoritetens är, att vi tydligare uttalat, att en ändring i den riktning motionären föreslår är högeligen önskvärd. Detta erkännes i förbigående i utskottets hemställan, men man får åtminstone vid en flyktig läsning det intrycket, att lagutskottet närmast håller på den ståndpunkt riksdagen en gång har intagit. För oss ter det sig som en nödvändighet, att en ändring inträder. Det är alldeles orimligt att tänka sig, att en pojke, vars far förolyckats i en industri, skall kunna vid 15 års ålder försörja sig själv. Vid den åldern sitta barnen till mina kamrater här i kammaren på skolbänken för att inhämta vidare utbildning, och dess emellan förströ de sig med sport och lekar. Att begära, att en arbetarpojke vid den åldern skulle kunna försörja sig själv, vore, menar jag, en fullständig orimlighet. Han bör också ha tillfälle till vidare utbildning, och fråga är väl, om icke samhället bäst tjänas med att den unge arbetaren sättes i tillfälle att utveckla de kroppskrafter han behöver för att kunna ta upp arbetet en gång i världen, och att förvärva sig den vidare utbildning, som är önskvärd, för att han skall kunna göra bästa möjliga nytta på den plats, där han blir ställd. Vi kunna således aldrig släppa kravet på att åldern höjes.

För en ung människa i *andra* samhällsklasser, vilkens fader avlidit, är en helt annan ålder bestämd. Så utgår understöd från änke- och pupillkassor på många håll ända till dess mottagarna blivit 21 år, och vi ha endast föreslagit en höjning till 18 år och äro lyckliga, om vi komma dithän en gång.

Nu har det hela hittills strandat på det skäl jag nyss antydde, att en höjning av åldersgränsen måste medföra en ökning i försäkringspremierna. Vi inse mycket väl, att så måste bli förhållandet, men vi kunna icke släppa fordran, att den industri, som utnyttjat faderns arbetskraft och i vilken fadern förolyckats, skall vara skyldig att lämna dessa ökade försäkringspremier.

Det borde därför med det snaraste igångsättas en utredning, som visar, hur denna höjning i utgifterna bör anordnas. Man skulle kunna tänka sig, att en sådan utredning kunde visa, att bidragen till dessa unge män mellan 15 och 18 år sattes något lägre än under åren, innan de fyllt 15 år. Man skulle ju kunna utgå från att de under dessa år dock i någon mån kunde bidra till sin egen försörjning oh därför behövde mindre understöd efter 15-årsdagen än före fyllda 15 år. Detta är ett synnerligen viktigt önskemål, som vi förra året inte kunde realisera, emedan vi för att få fram lagen i dess helhet måste släppa en hel del saker.

Då jag, som sagt, håller före, att detta önskemål är synnerligen behjärtansvärt, vill jag, herr talman, sluta med att yrka bifall till den av herr Lindhagen vid betänkandet fogade reservationen, i vilken

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om för-
säkring mot
olycksfullt i
arbete.
(Forts.)*

begäres en undersökning angående det i motionen berörda önske-
målet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen
yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande annat yrkande ej
förekommit än av herr *Klefbeck*, att kammaren skulle antaga det
förslag, som innefattades i den av herr Lindhagen vid utlåtandet av-
givna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall
till utskottets hemställan samt vidare på bifall till herr Klefbeck's yr-
kande; och förklarade herr talmannen sig finna den senare proposi-
tionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och
anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr
11 och antager det förslag, som innefattas i den av herr Lindhagen
vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 86.

*Om under-
lättande av
studiemöjlig-
heterna för
begåvade men
fattiga lär-
jungar vid
offentliga läro-
anstalter.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts ut-
låtande nr 3, i anledning av väckt motion om åvägabringande av ut-
redning i fråga om underlättande av studiemöjligheterna för begå-
vade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga
utskott hänvisad motion, nr 90, hade herr *Oscar Olsson* hemställt,
att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.
Maj:t måtte verkställa utredning om vad som från statens sida kunde
göras för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men
fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag samt till
riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde giva
anledning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på angivna grunder hem-
ställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen

i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens försorg understöd skulle kunna beredas begåvade men fattiga studerande vid högre bildningsanstalter, som meddela kompetens för viss levnadsbana, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Borell*, utan antydd åsikt,

dels ock av herr *Oscar Olsson* mot viss del av motiveringen.

Herr *Borell*: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag, som det föreliggande betänkandet utvisar, icke kunnat förena mig med utskottets majoritet i dess nu gjorda hemställan, anser jag mig böra anföra de skäl, som härför varit för mig bestämmande.

Frågan om statsunderstöd åt begåvade obemedlade studerande är icke nv. Senast vid 1916 års riksdag väcktes förslag härom i en inom andra kammaren av herr Tengdahl framburen motion. I det utlåtande, som denna kammars första tillfälliga utskott då avgav i denna fråga, tillstyrkte utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i motionens syfte. Vid frågans behandling inom kammaren framkommo dock emot förslaget åtskilliga invändningar av, enligt min mening synnerligen tungt vägande beskaffenhet, och förslaget avsågs också av kammaren. Av det nu föreliggande utskottsbetänkandet synes framgå, att utskottet haft en känsla av att de sålunda framställda invändningarna åtminstone i en del avseenden varit välgrundade, och utskottet synes ha strävat efter att genom i motiveringen angivna riktlinjer och begränsningar söka bryta udden av de invändningar av enahanda art, som möjligen kunde vara att förvänta även vid den nu ifrågavarande behandlingen.

Gentemot de farhågor, som uttalats därom, att förverkligandet av det önskemål, som tagit sig uttryck i den nu föreliggande motionen, skulle medföra avsevärda kostnader för statsverket, har utskottet således framhållit, att detta givetvis skulle bliva följden om varje högt begåvad ehuru fattig ung man genom statens ekonomiska bistånd bereddes tillfälle att beträda studievägen, men att antalet av dem, som skulle komma i åtnjutande av understöd för studier, borde så begränsas, att blott ett mycket ringa antal, utgörande i fråga om begåvning och duglighet eliten av vår studerande ungdom, skulle komma i åtnjutande därav. För att ytterligare poängtera, att förevarande fråga icke har någon större räckvidd i ekonomiskt hänseende, har utskottet gjort en sannolikhetsberäkning och kommit till det resultatet, att de ifrågavarande understöden skulle bli helt få, måhända, säger utskottet, icke mer än ett par tiotal. Denna utskottets bevisföring förefaller mig skäligen konstruerad och föga övertygande. För min del tror jag, gentemot utskottet, att förekomsten av verklig begåvning och duglighet bland den studerande ungdomen lyckligtvis icke är så sällsynt, som utskottet synes antaga och jag

Om underlåtande av studiemöjligheter för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

*Om nuder-
lättande av
studiemöjlig-
heterna för
begåvade men
fattiga lär-
jungar vid
offentliga läro-
anstalter.*

(Forts.)

tror icke, att det i praktiken är möjligt att göra en så snäv begränsning. Utskottet synes alldeles bortse ifrån att det alltid måste bli en synnerligen vanskligh sak att bedöma, huru på utvecklingsstadiet visade anlag under den fortsatta utbildningen skola komma att utvecklas och tillgodogöras. Utskottet tyckes antaga, att det skulle bli ganska lätt att bland de sökande utpeka just dem, som utgjorde de största begåvningarna, och om vilka man med någon större grad av sannolikhet skulle kunna säga, att de i framtiden genom betydelsefulla insatser på olika områden skulle kunna förväntas återgålda staten de uppföringar, som gjorts för deras räknig, och att därför just dessa, med uteslutande av alla andra, kanske också mycket väl vitsordade sökande, skulle komma i åtnjutande av statsunderstöd. För min del tror jag, att, om man en gång godtager den nu ifrågasatta principen, man icke kan stanna vid att bland den säkerligen ganska stora mängden av begåvade unga män och kvinnor, som årligen sträva efter att vinna medel för fortsatt utbildning, efter ett bedömande, som alltid i sig måste innebära stora faror för missstag, uttaga ett mycket ringa antal och låta de övriga bli utan understöd. Om man skulle förfara på det sättet, skulle ju för övrigt hela syftet med denna sak vara föfelat. Man skulle då fortfarande kunna visa på, att det finns en hel del begåvade, ehuru obemedlade studerande, som få dragas med umbäranden och ekonomiska svårigheter, och att en stor mängd av dem på grund av ekonomiska skäl icke skulle få tillfälle att utveckla sina anlag.

Nu kan man ju möjligtvis säga, att även om staten icke kan hjälpa alla, är det dock en god sak, om åtminstone några få hjälp, och man kan ju peka på att det i fråga om privata understödsfonder och andra liknande institutioner givetvis också måste finnas en begränsning. Detta är nog sant, men jag tror att det kommer att föreligga ett annat förhållande, då det gäller staten. Ifråga om staten kommer man att kräva rättvisa. Det synes mig som om det andra kammarens utskott, vilket behandlade den av mig förut omnämnda, tidigare motionen vida riktigare än det utskott, vars utlåtande nu föreligger, bedömde ifrågavarande sak genom sitt uttalande, att statens medverkan för ifrågavarande ändamål måste komma att kräva mycket avsevärda uppföringar från dess sida. Ehuru jag i övrigt icke läser kunna vänta något instämmande av den ärade motionären, tror jag dock, att han skall giva mig rätt i det av mig nu gjorda uttalandet, att om man vill vinna det syfte, han avsett med sin motion, måste man sträcka sin hjälpsamhet vida längre, än utskottet ifrågasätter.

Det har också anmärkts, att, om staten giver sig in på denna verksamhet, detta skulle föranleda till att den överproduktion, som otvivelaktigt föreligger inom vissa grenar av de litterata yrkena, skulle ökas. Häremot anför utskottet, att det icke avses att understödja allenast eller ens företrädesvis sådana, som ägna sig åt litterata studier, utan att även den praktiska utbildningen skulle i lika mån understödjas. Och då utskottet antager, att det skulle bli fråga om endast mycket få understöd, anser utskottet, att de senast

omnämnda farhågorna äro obefogade. Men även om man med utskottet skulle kunna antaga, att de statsunderstöd, som lämnades till sådana, som ägna sig åt de litterata yrkena, icke skulle bliva så många, att de i avsevärd mån skulle föröka den redan befintliga överproduktionen på dessa områden — vilket dock synes mig ganska tivelaktigt, då det är för sådan utbildning med dess långa studietid och följaktligen stora kostnader, som understöden äro mest erforderliga, kvarstår dock alltid, att den hägrande utsikten att i framtiden erhålla statsunderstöd givetvis skulle komma att locka in på studiebanan jämväl åtskilliga sådana, som icke ha några större betingelser därför, och således till förfång för det praktiska arbetets behov av arbetskrafter, leda in en hel del på banor, där utsikterna till ernående av en bärgad och tryggad ställning i många fall äro nog så mörka.

Till sitt stöd har utskottet också åberopat, att staten redan nu lämnar studieunderstöd i ganska vidsträckt omfattning genom meddelande av statsstipendier, och att man således här icke kommer med något egentligen nytt. Men ny är dock den principen, att staten, såsom här är ifrågasatt, skall övertaga hela underhållningsskyldigheten under studietiden, och nytt är också det föreslagna sättet för understödens meddelande genom lån utan säkerhet. Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att det givetvis är utskottets avsikt, att en person, som får sådant understöd, icke skall få det en gång för alla, utan det är meningen, att han i regel skall få behålla det under hela sin utbildningstid. I fråga om stipendier kan utgiftsbeloppet överskådas och bestämmas. Här åter är fråga om utgifter, som icke blott i sin helhet utan jämväl i fråga om varje understödstagare äro obestämbara och oberäkneliga. Och man får icke bortse ifrån, att den statsverksamhet, som här är i fråga, i sin tillämpning skulle vara förenad med ytterligt stora praktiska svårigheter. I sådant hänseende har jag redan pekat på svårigheterna vid urvalet, men svårigheter komma också att förefinnas i andra hänseenden såsom ifråga om bestämmandet av den tid, under vilken understöd skall utgå, ifråga om utövande av tillsyn och kontroll över de understödda, samt då det gäller att avgöra, när understöden skola indragas i händelse av missbruk.

Jag skall tillåta mig, att taga ett enda konkret exempel. Jag tänker mig, att statsunderstöd lämnats till en person för universitetsstudier. Han fördjupar sig i vetenskapliga studier, kanske med mycket stor framgång, men examen dröjer. Hur länge skall då staten fortsätta med sitt understöd? Drager man in understödet, bliva måhända de redan gjorda uppoffringarna utan resultat. Men man kan icke fortsätta för beständigt. Enahanda förhållande råder ifråga om indragande av understöd i följd av missbruk. I åtskilliga hänseenden möta således synnerligen stora svårigheter för ett rättvist avgörande, och jag tror, att den myndighet, som skulle få dessa frågor på sin lott, skulle stå inför mycket delikata och svårösta uppgifter. Allt detta synes mig peka på, att man är inne på ett område, där statens medverkan i den påtänkta formen icke är lämplig

Om underlåtande av studiemöjligheterna för begåfvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

Om underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
(Forts.)

och tillrådlig utan där man framgent som hittills måste lita på den enskilda företagsamheten och den enskilda offervilligheten. Statens medverkan bör ske genom meddelande av stipendier i de fall där sådant synes lämpligt och erforderligt, vilket också, särskilt under de sista åren, skett i stor utsträckning, i synnerhet beträffande folkhögskolorna och lantmannaundervisningen. Med hänsyn till de av mig framförda synpunkterna förefaller det åtminstone mig synnerligen betänkligt att, särskilt i en tid, då stora och ständigt växande krav riktas på statskassan för de egentliga statsändamålen, öppna en väg till nya utgifter, som väl strängt taget icke kunna anses dit hänförliga, och vilka, såsom jag förut sagt, till sin omfattning äro fullkomligt oberäknliga. Och dessa betänkligheter ökas genom farhågan, att, om man en gång godtager principen om räntefria lån under de omständigheter och för de ändamål, som nu äro i fråga, torde det bliva synnerligen svårt att avvisa de anspråk på understöd under enahanda former för andra ändamål än studieverksamhet, som säkerligen icke skulle låta vänta på sig.

Det har sagts och kommer måhända att upprepas, att motståndet mot detta förslag vittnar om en snäv syn på de sociala förhållandena, och, såsom den ärade motionären säger, visar en tendens att monopolisera den högre undervisningen till förmån för de i ekonomiskt hänseende mera lyckligt situerade och till förfång för folkets stora massa. Utom vad jag förut anfört synes häremot böra understrykas vad utskottet redan med skärpa gent emot motionären framhållit, att det väl icke finnes något land, där det från statsmakernas sida och under medverkan från alla samhällsklasser gjorts så mycket som hos oss för att göra undervisningen, den lägre såväl som den högre, tillgänglig för alla.

Till slut en omständighet, som synes mig hava betydelse vid bedömandet av en fråga av nu föreliggande beskaffenhet. Det är icke enbart begåvningen och anlagen, som skapa framgången. Det fordras också stål i viljan och allvar i karaktären, och det är under kampen mot svårigheter och övervinnande av dessa genom egen kraft och egen företagsamhet, som dessa egenskaper växa fram och stärkas. Det synes mig, och om man vid de alltmer framträdande kraven på statens hjälp och understöd i varjehanda hänseenden alltför mycket bortser från sanningen härav.

På grund av vad jag anfört nödgas jag, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Hammar skjöld: Det är ganska grava anmärkningar, som den siste ärade talaren gjort mot utskottets hemställan. Jag tror dock att han i åtskilliga punkter har framställt överdrivna farhågor.

Jag skulle vilja börja med det sista han yttrade, att det icke bara är den stora begåvningen, som är av nöden för framgången i livet, utan att det också måste finnas stål i viljan och allvar i karaktären. Ja, därutinnan är jag fullkomligt ense med honom, och jag förmodar, att det icke finnes någon, som har något att invända där-

emot. Men det hjälper icke alltid med att bara ha stål i viljan och allvar i karaktären, om man saknar de nödiga existensmedlen.

Jag tillät mig vid förra årets diskussion i frågan framhålla ett exempel på hur det kan gå för de rikt begåvade ynglingar, som fullständigt sakna tillgångar, när de skola kämpa sig fram, och det var dock för en, som hade lyckats. Det var den av oss alla kände ärkebiskop Ekman. Han kom ju från ett fattigt husarhem i Västergötland och fick under hela sin studietid kämpa med de allra största försakelser. Under sin vistelse vid universitet led han sådan nöd, att hans hälsa blev för hela återstoden av hans liv fullständigt brutten genom svält, bokstavligen genom svält. Han lyckades dock så småningom att trots sin brutna hälsa arbeta sig fram till en av de högsta värdigheter inom landet, den högsta inom kyrkan i varje fall. Men hur många finns det icke, vilkas historia aldrig kan skrivas, därför att de icke fått någon historia! Den blev avbruten i förtid. Även om de hade stål i viljan och allvar i karaktären, ha de gått under genom svält och umbäranden. Vi veta icke, hur många sådana, som ha funnits, men jag är övertygad om att de ej äro få.

Den sista talaren framställde i början frågan särskilt som en kostnadsfråga, som skulle kunna taga betydliga dimensioner. Jag trodde, att utskottet hade garderat sig mot den anmärkningen genom att utskottet upprepade gånger framhåller, att här icke är fråga om vad man vanligen kallar goda huvuden i vanlig mening, utan det är fråga om överlägsna begåvningar. Och jag tror dock icke — på samma gång som jag uttalar, att jag hyser den meningen, att vårt svenska folk är mycket rikt utrustat på huvudets vägnar — att det varken inom vårt folk eller inom något annat folk finns en sådan överflödande mängd av eminenta begåvningar, att man skulle behöva frukta för att bliva alldeles överlupen av ansökningar till de understöd, som här äro ifrågasatta. Och även om så skulle vara, så ligger det ju i statsmakternas hand att, om man vill, begränsa understöden till ett visst, mycket litet antal, hur litet som helst — det ligger ju helt och hållet i statsmakternas skön.

Den föregående talaren framhöll därefter, att det skulle bliva mycket stora svårigheter vid urvalet, och man skulle komma att begå misstag. Ja, det tror även jag, men det bör väl icke utgöra något hinder. Att begå misstag är ju mänskligt och kan icke undvikas. Så förhåller det sig på alla livets områden.

Vidare omnämnde denne talare överproduktionen på detta område. För min del är jag icke fullt övertygad om, att en sådan överproduktion verkligen råder, i alla händelser icke, att den är betydande. Betraktar man de olika fakulteterna vid rikets universitet och då först den teologiska, finner man, att inom denna råder sådan brist på adepter att fullständigt nödläge uppstått inom kyrkan. Och ett faktum, som omöjligen kan förnekas, är det, att det råder den allra svåraste prästbrist inom hela vårt land. Således förekommer i det avseendet ingen överproduktion. Vad läkaryrket beträffar tror jag mig veta, att åtminstone för närvarande icke alls något

Om underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
(Forts.)

Om underlättande av stidiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalt. r.
(Forts.)

överflöd inom detta yrke förefinnes. Kommer jag så till juristerna, vill jag erinra mig, att åtminstone för tio år sedan omtalades, att det några årtionden förut ensamt inom Svea hovrätt brukade finnas ett 80-tal e. o. notarier, men att antalet dåmera nedgått till 18 eller 20. Åtminstone rådde då ingen överproduktion på jurister. Huru det nu är, vet jag ej med säkerhet. Men i alla händelser finna juristerna numera i så talrika fall anställning icke endast i statstjänst utan även inom det privata affärlivet. En av de banor åter, där för ögonblicket verkligen torde råda överproduktion, är lärarbanan. Men jag tror, att man i detta avseende måste tillämpa den kända lagen om tillgång och efterfrågan. Jag kan nämna, att för tio år sedan rådde stor brist på lärare uti matematiska och biologiska ämnen och det var då förenat med verklig svårighet att uppehålla undervisningen i dessa ämnen vid läroverken. Många kastade sig följaktligen på lärarbanan, och tillgången på krafter är nu där mycket god. Men om överproduktion inträffar, kommer enligt min mening en återgång att ske och det på varje levnadsbana.

Medan jag nu talar om överproduktion ber jag få fästa uppmärksamheten på, hur stort antalet av dem, som här skulle ifrågakomma, enligt utskottets mening komme att bli. Utskottet har därvid nämnt siffran »kanske icke mera än ett par tiotal». Antag nu, att dessa personer bleve 20 om året! Utgör detta, måste jag fråga, verkligen en sådan ökning i de studerandes antal, att det kan nämnvärt bidra till överproduktion? Och vilka skulle komma ifråga? Det är icke några medelmåttor, utan de allra bästa anlagen, som kunna uppletas inom landet.

Utskottet har i sitt betänkande påpekat, att den ifrågasatta anordningen icke innebär någon nyhet, och det yttrades också av den siste talaren, att redan nu i talrika fall statsunderstöd utgå åt de studerande. Det nya är egentligen, att här skulle förekomma återbetalningsskyldighet. Kan det då verkligen ligga något så klandervärt däri, att om staten tager upp en ny form på understöd, staten i en framtid får penningarna tillbaka? Jag har svårt att fatta det!

Även framdrog talaren exempel på, att en person ägnar sig åt vetenskapliga studier men icke avlägger någon examen u'an blir kvarliggande vid universitetet, där han alltjämt fortsätter sina studier. Huru länge, frågade den ärade talaren, skall en sådan person erhålla understöd? Ja, det är en fråga, som man i detta sammanhang har mycket svårt att uttala sig om, men de av en sådan situation framkallade svårigheterna böra väl icke vara oöverkomliga.

Jag skulle till sist vilja framställa den frågan: Är vårt land verkligen så rikt, att det har råd att undvara eliten av begåvningarna inom folket? Själv vill jag besvara den frågan med nej. Men om vi icke hava råd härtill, kan det då ligga någon verklig fara i denna anhållan hos Kungl. Maj:ten om utredning »huruvida och på vad sätt genom statens försorg understöd må kunna beredas begåvade men fattiga studerande vid högre bildningsanstalter, som

meddela kompetens för viss levnadsbana», samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill en sådan utredning må föranleda. Jag kan icke finna, att detta är något farligt, och att riksdagen därmed ger sig in på något, som kommer att medföra oöverskådliga följder och oöverskådliga utgifter.

På grund av vad jag haft äran anföra ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström: Det uttalades för några dagar sedan i denna kammare en uppmaning till oss att se noga upp med de förslag, som frambäras av de tillfälliga utskotten, och hur befogad den uppmaningen var, visar just detta betänkande, som till sin motivering är fullständigt obehövt, till sin princip riskabelt och till sin effekt lika med noll. Jag ber nu att med några data få anföra skäl för dessa påståenden.

Till sitt ursprung är denna motion fullständigt obehövt. Det erkännes av utskottet självt, att i intet annat land har staten banat bättre väg även för de fattigaste ynglingar att nå de högsta bildningsgraderna än hos oss. Detta kan yttermera bestyrkas genom statistiska siffror just från våra dagar. I en nyligen utkommen skrift »Om samskolan», författad av en rektor vid ett av Stockholms högre elementarläroverk, framhålles, att av de lärjungar vilka vinna inträde i första klassen av hans läroverk 66 % kommit från folkskolan medan endast 33 % av skolans hela lärjungeantal icke besökt folkskola. Nu utgör ju icke vistelse i folkskolan i och för sig tecken på någon skarp förmögenhetsgräns, men alltid tyder det dock på, att majoriteten av våra skolössar äro från de fattigare eller mindre bemedlade hemmen. Detta är även en erfarenhet, som de flesta lärare från dessa skolor enligt min uppfattning gjort. Nu försöker denna motion bana väg för dessa fattiga ynglingar till ökade studiemöjligheter. Men det är att märka, att denna hjälp icke skulle komma under deras vistelse i skolorna utan först sedan de erhållit inträde i fackskolorna, de högre skolorna, och i dessa hunnit ådagalägga eminent begåvning och duglighet. Och det dröjer många år i en fattig ynglings liv, innan detta intyg kan lämnas härom. Till den tidpunkten får han skaffa sig uppehälle bäst han gitter. Möjlighet härtill avser icke denna motion att bereda. Men jag vågar påstå — och tror icke, att detta motbevisas av erfarenheten — att den unge man, som kommit så långt, att han på sitt fackområde ådagalagt eminent duglighet och begåvning, den mannen har också därmed säkerligen skaffat sig resurser att komma vidare och avsluta sina studier. Hjälpens mot studerande är nämligen i vårt land utomordentligt stor, så stor att det väcker förvåning hos utlänningar, då de få veta, hur lätt en student hos oss kan skaffa sig medel för studier.

Vad principens farlighet angår, har den förste talaren redan påpekat, att, om man börjar att bevilja lån på detta område, kommer man att mötas med anspråk från mångfaldiga andra håll, och man får då svårt att där säga nej.

Om underlättande av studiemöjligheterna för de såvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

Om underlättande av studiemöjligheterna för begåfvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

Vad effektiviteten av dessa lån angår, är den ungefär ingen. Det har framhållits, att under en tid, då det mest gäller för den fattige ynglingen att kunna uppehålla sig får han ingen hjälp alls. Först då han kommit så långt, att han icke behöver statshjälp, erhåller han sådan. Denna statshjälp skulle emellertid kvantitativt vara så ringa, att blott ett par tiotal utvalda studerande skulle kunna få den för varje år. Jag antager då i likhet med den förste talaren, att denna hjälp enligt utskottets mening skulle komma igen år efter år tills vederbörande nått målet för sin strävan. Om vi då vidare antaga, att det i medeltal kräves fem år för avläggande av en sådan examen, som kan föda sin man — en tidslängd som snarare är för liten än för stor — skulle under denna femårsperiod fem gånger tjugu personer hava erhållit detta understöd med en årsutgift av 1.000 kronor för varje, eller med en sammanlagd utgift av 100.000 kronor. Tvärtemot vad utskottet tänkt sig, kan detta således medföra ganska stora utgifter.

Emellertid vill jag framhålla en annan sak. Det är i högsta grad egendomligt, att varken motionären eller utskottet haft kännedom om, att vi äga en sådan här hjälpfond av mycket större omfattning än att staten därmed torde kunna konkurrera, nämligen den Cedergrenska fonden. Denna fonds bestämmelser skilja sig från här föreliggande förslag därutinnan, att den Cedergrenska fonden icke utdelar lån utan fullständigt understöd. Detta understöd gives även i rikligare mängd än vad som skulle bli fallet enligt detta förslag, i det man för närvarande till studerande i Stockholm på olika banor utdelar 125 kronor i månaden, till studerande i Uppsala 120 kronor i månaden och vidare några kronor mindre per månad åt studerande i städer, där levnadskostnaderna äro billigare än i Stockholm. Beloppet lämnas såsom gåva för varje år. Viss tid för åtnjutande är icke bestämd, utan gåvan utdelas ända tills vederbörande nått målet för sina studier, tagit sin examen. Kan någon tro, att eliten av svensk intelligens skulle vara så litet intelligent, att den föredroge detta knappa lån på 1.000 kronor om året med återbetalningsskyldighet framför understödet från Cedergrenska fonden på 1.500 kronor om året såsom gåva? Det tror icke jag, utan följden blir nog den, att den Cedergrenska fonden kommer att hjälpa eliten av Sveriges ungdom, för att nu begagna ett uttryck från betänkanudet. Däremot torde kanske de, som komma efter eliten, gå in med ansökan om dessa lån på 1.000 kronor om året.

Cedergrenska fonden utbetalade förra året 185.000 kronor i understöd, och har sedan början av sin verksamhet 1911 inalles utdelat en halv miljon kronor. I jämförelse med en sådan hjälp räcker icke statshjälpen det ringaste. Även från den synpunkten är således förslaget behövt, att just de, som man ämnat göra delaktiga av statshjälp redan nu erhålla mycket bättre hjälp, än utskottet bjuder dem. Den hjälpen utdelas, vad vidkommer Cedergrenska fonden, icke till ett par tiotal personer per år, utan hittills har denna hjälp utdelats till sammanlagt 296 personer. Nära 300

personer hava följaktligen under dessa fem år erhållit hjälp, alltså i medeltal 60 om året. Av dessa hava 154 varit manliga och 142 kvinnliga. Jag tror, att de siffrorna bättre passa än »ett par tiotal», som utskottet anfört, ty nog är antalet begåvningar inom svenska folket större än ett par tiotal om året!

Det framhölls, då jag tog reda på dessa uppgifter om Cedergrenska fonden, att det kunde väntas bli ganska stor konkurrens om dessa stipendier, att döma av erfarenheten från nämnda fond. Under de år, den varit i verksamhet, ha 4,500 ansökningar inkommit. Så många män och kvinnor ha ansett sig äga eminent begåvning här i landet, ty den Cedergrenska fonden ger icke någon hjälp vid enbart medellöshet utan blott åt medellösa med stor begåvning. Om de sökandes antal blir lika stort, ifall detta förslag godkännes, torde det därför bli svårt att välja mellan de många sökande.

Alltså återkommer jag till vad jag började med att säga. Då utskottets förslag är ur flera synpunkter onödigt — dels ur den synpunkten, att fattigt folk redan nu har möjlighet att studera, vilket visas av erfarenheten både i gångna tider och i våra dagar, och dels därför, att eliten av Sveriges ungdom, som det talas om i utskottsbetänkandet, redan nu kan få sådant understöd, och det mycket rikligare och bättre än man här bjuder och då slutligen, såsom den förste talaren mera vidlyftigt framhöll, själva den princip, som vi nu genom ett bifall skulle ge oss in på, erbjuder faror, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: I dag ha framförts alla skäl för avslag, som förra gången, frågan var uppe, framfördes mot en liknande motion — utom ett, och det kommer väl också, vilket skulle kunna formuleras så, att den stora begåvning som är född fattig, skall förbli fattig för att hans samhällsklass inte skall gå miste om den duglighet, den i honom äger.

Emellertid skall jag inte gå in på detta, utan jag skall taga fasta på den synnerligen klara och rediga uppdelning, som den siste talaren gjorde, då han ansåg att förslaget först och främst var obehövt och för det andra i princip farligt.

Både den siste talaren och reservanten inom utskottet ha enat sig om, att det inte finnes något bättre lottat land än vårt, om man tänker på begåvningars förmåga att slå sig fram på vilka banor som helst. Det är då verkligen synd om andra länder, men det blir inte mindre synd om vårt land, om så förhåller sig!

Den framlagda motionen rör en stor fråga, ehuru utskottet genom sin motivering gjort den till en mindre fråga. Till grund för min hemställan låg en önskan, att alla begåvningar i vårt land, teoretiska och praktiska, borde uppnå, så att de blevo satta i tillfälle att på bästa sätt deltaga i kulturarbetet. Är vårt folk verkligen så rikt eller stort, att det har utsikt att hålla sig uppe i tävlingskampen mellan nationerna, därest man inte omsorgsfullt tager vara på och omsorgsfullt övervakar alla möjligheter, även

Om underlättande av studiemöjligheterna för behövade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
(Forts.)

Om underlättand- av studiemöjligheterna för begåfvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

för de goda begåvningarnas tillvaratagande, på kulturarbetets olika områden?

Jag har grundat min framställning på en statistik, som visar, att både utskottsreservanten och herr Nyström fått saken alldeles om bakfoten, då de tro, att här i landet inte finnes något bildningsmonopol! Detta monopol är emellertid ofrånkomligt. Vi äga en statistik, som herr Nyström inte tycktes ha reda på, då han anförde sina rätt så lösa siffror från en liten skrift, utgiven av en läroverksrektor. Denna statistik företer alldeles klara siffror, som jag trodde, att varje skolman hade reda på.

Av denna statistik framgår — det är dels läroverksstatistik, som ligger till grund för min motion, och vidare universitetsstatistik, för Lunds vidkommande utarbetad av professor Fahlbeck — att vid Lunds universitet ungefär hälften av alla studenter komma från familjer, vilka tillsammans utgjorde 5 % av vårt lands alla inkomsttagare. 5 % av vårt lands familjer rekryterade sålunda under åren 1890—1898 Lunds studentkår med 48,4 % närmare bestämt. Det är visserligen något bättre ställt med Norrlands nation i Uppsala, där dessa 5 % av alla inkomsttagare rekryterade studentkåren med 30,4 %. Se vi åter på antalet studenter, som kommer från det fattiga svenska folket, från den del av svenska folket, som utgör två tredjedelar, om icke tre fjärdedelar, av landets invånare, så är detta antal för nämnda tid vid Lunds universitet 4 % av studenternas antal. 4 studenter på 100 komma således från den stora massan av svenska folket, under det att 48 på 100 komma från de 5 %, som äro rikast här i landet! Och ändå anse herrarna i utskottet liksom i kammaren, att det är bra, som det är, med utvecklingsmöjligheterna för det fattiga folkets barn i detta land! Ja, man kan ju hava rätt blygsamma anspråk, men jag tycker, att detta anspråk är något för blygsamt.

Vidare har utskottet liksom reservanten vänt sig mot att jag i min motivering till motionen påpekat »att det väl ändå inte går för sig att med framgång försvara ett påstående, att de i fattiga svenska hem födda medborgarna av naturen skulle vara intellektuellt och moraliskt obekvämare för studier i jämförelse med de förmögna hemmens barn». Utskottet säger, att jag inte har någon anledning att påstå detta. Men den ärade reservanten i utskottet yttrade ju, att det är stål i viljan, som saknas hos de fattiga begåvningar, vilka icke kunna slå sig fram. Det måste väl vara att säga, att den stora massan av svenska folket, som till universitetet icke kan släppa fram mera än 4 % av studenterna, är mera moraliskt obekvämt att taga del av bildningens högre frukter.

Detta vad motionens obehövlighet beträffar.

Sedan skulle jag gärna ge den ärade reservanten rätt, då han påpekar, att utskottet tager fel, då utskottet tror, att det genom sitt förslag ger rättvisa åt svenska folket. Den fulla rättvisan innebär — därom är jag fullt ense med reservanten — att ingen begåvning här i landet enbart på grund av fattigdom skall hindras från en samhällsgagnande utveckling av sina anlag, men jag kan

däremot inte draga den konsekvens av det uttalandet, som reservanten drager därav, eller att om det icke kan bli full rättvisa åt alla, skola vi hindra varje rättvisa på detta område.

Jag vill här inte tala för min motion obeskuren, utan jag skall tala för utskottets förslag, trots den stora begränsning, utskottet gjort.

Jag kommer nu in på farlighetsprincipen, för att använda herr Nyströms uttryck. Herr Nyström påpekade, att den Cedergrenska fondens stora tillgångar komma att göra statsanslag onödiga, ty de största begåvningarna toge den Cedergrenska fonden i anspråk i stället för statens på snävare villkor utdelade lån. Av 4.500 personer, som ingivit ansökningar, hade nu 300 fått understöd från Cedergrenska fonden. Vidare yttrade herr Nyström, att det icke blir endast dessa två tiotal begåvningar, som önska hjälp utöver dem, som Cedergrenska fonden hjälper, utan man finge nog beräkna lika många dessutom. Men då måtte väl icke svenska statens understöd vara obehövt, eftersom det finns så ofantligt gott om eminenta begåvningar! Även om principen är farlig, bör det väl logiskt sett rättvisligen erkännas, att förslaget icke är obehövt.

Jag skall tillmötesgå herr Nyström och antaga, att det är 50 studerande om året, som staten skulle understödja, i stället för de 20, som utskottet talat om. Vi komma alltså upp till närheten av den Cedergrenska fondens siffra. Vad blir det, om vi beräkna ett genomsnittsanslag till var och en av 1,000 kronor per år? Jo, det blir 50.000 kronor per år. Efter 10 år skulle svenska staten då hava lånat ut 500.000 kronor, men efter denna tid skulle väl, om studietiden i genomsnitt beräknas till 5 år, tämligen säkert lika mycket komma tillbaka till fonden, som utgifterna gå till för varje år. Vi hava då efter 10 år enligt denna höga beräkning kommit upp till räntan på ett lån på 500.000 kronor. Då skulle svenska staten ha dragit försorg om att 500 eminenta begåvningar skulle hava fått sin utbildning nästan utan annan kostnad än räntan på de utlånade medlen. Av dessa 500 begåvningar skulle nämligen åtminstone hälften, eller de 250 första, vara så långt komna, att de skulle kunna börja betala tillbaka sina lån. Det är de »farliga» ekonomiska konsekvenser, för vilka svenska statsverket skulle behöva rygga tillbaka.

Det är inte något egentligt statsändamål detta, sade den ärade utskottsreservanten. Jo, det är ett egentligt statsändamål i dessa tider att taga vara på allt vad vi kunna pressa fram av duglighet inom nationen på alla områden, så att vårt land skall kunna hålla sig uppe i kampen för tillvaron. Det är däremot inte något egentligt statsintresse att hindra konkurrensen till de poster, som kunna betraktas såsom ledareposter, att hindra denna konkurrens på sådant sätt, att åtskilliga av de dugligaste atestängas. Det resonemang, som här är fört av opponenterna mot utskottsberäkningen, går ut på att endast de »ekonomiska» begåvningarna hava rätt till utveckling och att hava framtiden för sig, men jag vill fästa uppmärksamheten på att åtskilliga av vårt lands främste män på olika

Om underlättnad av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
(Forts.)

Om underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

kulturområden hava gagnat den ekonomiska utvecklingen genom uppfinningar, upptäckter och andra insatser på det ekonomiska livets område, ehuru de inte haft sin förvärvsförmåga utvecklade i så synnerligt hög grad.

På grund av vad jag anfört och då jag anser, att vårt land inte har råd att låta en del av eliten av dess begåvningar gå under på grund av fattigdom, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Denna fråga var, såsom redan framhållits, även i fjol uppe och, ehuru utskottets betänkande då var enhälligt tillstyrkande, avslog denna kammare då betänkandet med 70 röster mot 53. Har då någonting nytt inträffat i år, som skulle göra frågan mera behaglig för kammaren? Jag kan icke finna detta, men om någonting har visat sig behövt, så är det just att få armar till de praktiska yrkenas tjänst. Då bör man inte komma med ett förslag, som ytterligare ökar frekvensen vid våra studieanstalter.

Nu har utskottet i år utgått från att föreliggande fråga borde reduceras till tänkbart minsta proportioner. Utskottets ordförande framhöll, att vi här kanske skulle få att göra med ett tiotal »eminenta dugliga begåvningar» om året, under det att motionären alldeles nyss kommit upp till 50. Men tror någon verkligen, att det kommer att stanna vid dessa 50? Nej, sedan får man nog inte såsom nu nyligen skedde fram ett *högst* i det förslagsanslag, som en gång kan bli följden av detta, utan snarare ett *minst* och detta anslag kan ökas oupphörligt vid varje riksdag.

Utskottsbetänkandet i fjol var i viss mån värdefullare än detta, ty det framhöll, att det är en sådan kolossal ökning vid universitetet, så att bara vid Uppsala akademi antalet studerande på 10 år stigit från c:a 1.500 till 2.400, således med 56 %. Vidare framlades i detta utskottsbetänkande en redogörelse för de stipendier och donationer, som vi hava på detta område, och det framgår därav att vi för tillgodoseendet av undervisningen i skolorna hava avkastningen av 42 miljoner att tillgå, som utdelas till 45.800 personer, och i en annan högre klass finnas donationer på 84 miljoner kronor, vilkas räntevkastning med 2 miljoner kronor utdelas till 7.470 personer. Där se vi, att vi redan hava en sådan anordning, fastän den tillkommit på donationsvägen, och det är naturligtvis det, som gjort, att vårt land redan har kunnat tillgodose så många fattiga begåvningar i tillräckligt hög grad, så att man nu inte behöver slå in på ett mycket vittsvävande kapital, nämligen statsunderstöd eller räntefria statslån. Denna statistik är från år 1905, men såsom vi hört har ju sedan dess den Cedergrenska fonden tillkommit och vi hörde även en redogörelse för att denna fond också är ägnad att tillgodose förevarande behov. Hade vi alltså skäl att avslå betänkandet i fjol, tror jag sålunda att det är så mycket större skäl att komma till samma resultat i år.

Herr Rosén: Herr talman! Då det är sannolikt, att första kammaren även i år kommer att avslå föreliggande förslag, skulle jag vilja ge motionären det rådet att till nästa år lägga om sin motion, så att den kan bli föremål för gemensam votering. I så fall är jag tämligen övertygad om, att han skall nå sitt mål.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag fick vid läsningen av detta utskottsbetänkande intrycket av en supplikant, som gör sig så liten och smal, ödmjuk och inställsam som möjligt för att kunna komma in genom den mäktiges dörr. Utskottet har behandlat motionen som något farligt, från vilket det gäller att taga avstånd så långt som möjligt. I strid med vad jag tror annars vara sed, när man i huvudsak tillstyrkt en motion, har denna ej blivit avtryckt i utskottsbetänkandet. Vidare hava de av herrarna, som läst utskottets motivering, ej kunnat undgå att lägga märke till att utskottet på ett par ställen tämligen omilt skrupensar upp motionären för påståenden, som han framställt, påståenden så riktiga, att det är fullkomligt nonsens att försöka bestrida dem. Genom att man på detta sätt uteslutit motionen, har utskottet också lyckats göra frågan så liten och oansenlig som möjligt. Men det visar sig nu, att all denna ödmjukhet och anspråklöshet tjänat ingenting till — de talare, som uppträtt mot förslaget, hava tillräckligt tydligt tillkännagivit, att de inte det minsta reflektera på detsamma i alla fall.

Det har anförts en hel del skäl mot detta förslag, och det skulle bli för långt att gå in på dem alla. Jag vill därför endast mera i förbigående framhålla, att när man talar om att det är obehövt att vidtaga någon åtgärd i den riktning, som motionären föreslagit, så synes man inte alls ha tagit kännedom om de verkliga förhållandena i vårt land, som så påtagligt helysas genom den i motionen anförda statistiken. Man skulle kunna säga, att det kommer ungefär mellan 80 till 200 gånger så många fram till universiteten från den högsta samhällsklassen som från den lägsta, och ändå talar man dessa vackra ord om att det här i landet är så utomordentligt väl sörjt för att de fattigare klasserna kunna få komma fram på studiebanan. Det är fullkomligt komiskt detta tal, när man har de nämnda siffrorna att tillgå. Man talar vidare om att det finns så stora fonder. Ja, det visar väl bäst, huru litet dessa fonder kunna åstadkomma — jag lämnar för övrigt därhän, om de inte delvis hava helt andra ändamål att fylla — då statistiken visar sådana resultat som de nyss anförda. Vad det här gäller är huruvida vi här i landet skola försöka att skapa fri bana för begåvningen. Det är frågan, och motionären har så övertygande framhållit, både att det är rättvist — den synpunkten har kanske icke någon riktig resonans här i kammaren — och att det är en verklig fosterländsk angelägenhet, att de bästa begåvningarna komma på de rätta platserna. Nu finns det emellertid här i kammaren ingen sympati för denna tanke. Det är mycket enkelt att förklara, därför att första kammaren — varmed jag

Om underlättande av studiemöjligheterna för begåfvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.

(Forts.)

Om underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
(Forts.)

menar majoriteten inom kammaren — representerar just de lager, som äga det bildningsmonopol, vilket gör, att deras barn komma fram till de bästa platserna, såvitt det finnes någon levande möjlighet för dem att komma fram, som följd varav en del platser besättas med mindre begåvat folk.

Vad som anförts om den Cedergrenska fonden synes mig visa, huru en behjärtad man, som hade erfarenhet av förhållandena här i livet, känt det såsom en uppgift att bruka sin stora förmögenhet för att, i den mån han kunde, försöka korrigera en stor social orättvisa. Vi se, att hans insats icke på långt när varit tillräcklig — jag undrar för resten, om inte denna fond i praktiken företrädesvis kommer att tillgodose huvudstadens behov i här berörda avseende. Nu kan man ju säga, att såsom utskottet har inskränkt det yrkande motionären framställt, inte mycket kommer att vinnas med den föreslagna åtgärden. Men för mig är det betydelsefulla, att genom ett bifall till dess förslag skulle i varje fall det första steget vara taget till en utveckling, som en gång måste komma, till en sådan ordning att det i samhällena sörjes för att begåvningarna komma fram — jag menar då med begåvningar icke bara dem, som hava intellektuell begåvning, utan också dem, som äro begåvade i fråga om vilja och energi, ty det är ett faktum, att även mångfaldiga sådana på grund av oöverstigliga ekonomiska hinder måste stanna på underordnade platser, under det att andra mycket sämre begåvningar komma fram till de högre.

Jag skall inte upptaga tiden längre, ty jag förstår naturligtvis, att utskottsbetänkandets öde är avgjort. Men jag har inte kunnat underlåta att vid detta tillfälle säga ifrån vad jag anser saken gälla och gent emot skönmålningarna peka på förhållandena, sådana de i verkligheten äro.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 76.

Om underlåtande av studiemöjligheterna för brögåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
(Forts.)

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förenklad benämning å statens verk och inrättningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt och tillfälle för parter och deras biträden att sittande övervara rättegångsförhandlingar.

Om rätt för parter m. fl. att sittande övervara rättegångsförhandlingar.

Med anledning av vad herr *Lindhagen* uti en inom andra kammaren avgiven motion, nr 1, hemställt, hade nämnda kammarens femte tillfälliga utskott, efter erhållen remiss av berörda motion, av anförda orsaker hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, att Kungl. Maj:t måtte, på sätt kunde befinnas erforderligt, föranstalta därom, att vid rättegångsförhandlingar enskilda parter jämte deras biträden bereddtes rätt och tillfälle att, då de ej själva vore i förhör eller utförde sin talan, sittande övervara förhandlingarna.

Sedan andra kammaren bifallit sitt utskotts hemställan och första kammaren erhållit del av beslutet, hade första kammaren överlämnat ärendet till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på angivna grunder hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Hammar-skjöld* och *Borell*, vilka likväl ej däri angivit sin mening.

Herr *Hammar-skjöld*: Herr talman, mina herrar! I likhet med utskottets vice ordförande har jag inte kunnat vara med om vad utskottet här beslutit. Vi anse, att det skulle komma att medföra högst betänkliga följder för upprätthållandet av disciplinen vid domstolarna, om en sådan generell föreskrift skulle meddelas, att icke blott parter i vanliga civila mål utan även sådana som vore anklagade för brott skulle hava rättighet att sitta inför rätta. Man behöver bara tänka sig svårigheten med några ligapojkar inför rätta, som finge sitta och vräka sig, huru de behagade, och bära sig illa åt inför domhavanden. Jag tror, att detta skulle vara mycket betänkligt, och jag anser för övrigt, att det i motionen framställda yrkandet

*Om rätt för
parter m. fl.
att sittande
övervara rättegångs-
förhandlingar.
(Forts.)*

är alldeles obehövt, ty det torde vara ytterst sällan, som en domare inte medger den, som står inför rätta, att sätta sig, om det verkligen är av behovet påkallat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr O l s s o n, O s c a r: Jag får uttrycka mitt beklagande över att jag försatt tillfället att framföra min synpunkt på det föregående yttrandet av första tillfälliga utskottet, men nu är däråt ingenting att göra.

Jag skall då i stället beträffande nu föreliggande fråga be att gent emot utskottets ordförande få framhålla, att det här inte alls är tal om, såvitt jag kan se, att ligapojkar skola få bära sig illa åt inför domstolen, eller hur han uttryckte sig. Jag tycker, att utskottet uttryckt sig mycket försiktigt, då det sagt ifrån, att Kungl. Maj:t skulle kunna finna den ändamålsenligaste lösningen av frågan. Det är väl inte troligt, att Kungl. Maj:t skulle lösa frågan på sådant sätt, att de av utskottets ordförande fruktade disciplinära olägenheterna därigenom skulle uppstå. Motionens syfte är, såsom kammaren behagade finna — om kammaren annars har något intresse av att taga del av saken — helt enkelt det, att en del olägenheter, som förefinnas just beträffande vårt lands rättsväsende, skulle genom ett bifall till densamma undanröjas. Det har här i vårt land förekommit sådana saker, att det ofta har blivit ett sannskyldigt martyrium för parterna att uppträda, på grund av att deras rent fysiska motståndskraft inte räckt till att under timtal stående deltaga i rättsförhandlingarna. Motionären anför, att inte något annat civiliserat land har det ordnat på det sättet. Nu har det anförts från en utskottsreservants sida, att om en part ber domaren att få sätta sig, denne helt säkert inte skall vägra honom detta, ifall det finns skäl för denna anhållan. Ja, jag tror inte, att den stora massan av svenska folket är så van att uppträda inför domstol, så att just de parter, som kanske bäst skulle behöva det, funne sig föranlättna att begära denna grace av domaren. Det är för resten inte så säkert som utskottsreservanten tror, att domaren alltid skulle taga hänsyn till en sådan begäran. Det anföres nämligen i motionen, att en domstol här i landet näpst och tillrättavisat en ansedd advokat, då han på grund av trötthet tog en stol och satte sig vid ett tillfälle, då han inte alls stod i svaromål eller förhandlade med domstolen. Nu tycker jag, att andra kammarens utskott funnit en svnerligen lämplig lösning på denna fråga, då det hemställt, »att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, på sätt kan befinnas erforderligt, föranställa därom, att vid rättegångsförhandlingar enskilda parter jämte deras biträden beredas rätt och tillfälle att, då de ej själva äro i förhör eller utföra sin talan, sittande övervara förhandlingarna».

Den enda risken skulle vara, såsom jag i början yttrade, att Kungl. Maj:t icke begrepe sig på denna sak, utan med anledning

av denna skrivelse handlade på sådant sätt, att domarens disciplinära myndighet skulle på något sätt skadas. Jag har verkligen det förtroendet till Kungl. Maj:t, att jag anser, att den risken är inte bareråringa utan rent av obefintlig.

Då det sålunda här är fråga om avskaffandet av en verklig olägenhet, för att använda ett mycket mildt uttryck, i våra domstolsförhandlingar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannheimer: Herr talman! Då jag i egenskap av advokat anser mig äga någon erfarenhet rörande denna sak, skall jag i största korthet be att få säga några ord.

Utskottets ärade ordförande framhöll, att det ur disciplinär synpunkt vore synnerligen vådligt, om man medgäve parter och deras biträden att sitta under rättegångsförhandlingarna vid de tillfällena, då de inte själva hade någonting att anföra. Han ansåg, att det vore stötande, att en för brott anklagad person finge sitta. Häremot vill jag då först anmärka, att därför att en person är anklagad för brott, det visst icke är säkert, att han verkligen gjort sig skyldig till brott. Men även om detta vore fallet, finnes ju ingen som helst anledning varför inte han skulle få lov att sitta under förhandlingarna under en tid, då han inte själv har att yttra sig inför rätten.

Den sed, som råder i vårt land i detta avseende, tror jag är ganska enastående. Om man går till utlandet, finner man, att det finns sittplatser anordnade för de anklagade, och jag tror inte att det visat sig svårare att där hålla disciplinen vid makt än här i Sverige. För övrigt tycker jag, att denna sed strider mot den humanitet, som man har rätt fordra, att människor skola bemöta varandra med. Jag kan inte finna, att det för en domare är på något sätt nedsättande, om han på ett humant sätt bemöter en för brott anklagad. Det borde tvärt om vara till nytta både för den anklagade att bliva humant behandlad av domaren och för domaren att se på den anklagade som på en medmänniska, som på grund av omständigheterna — ofta utan att det behöver tillskrivas så mycken skuld från hans egen sida — råkat illa ut och vilkens olycka icke behöver ökas genom att utsättas för den många gånger mycket plågsamma situationen att i timmar stå inför domstolen. Jag kan, själv advokat, bekänna, att det icke så sällan hänt, att man, då det varit exempelvis sjöförklaringar eller mål med en massa vittnen, fått stå flera timmar, så att man till sist känt stor trötthet och till och med värk över ryggen. I sådana fall, säger utskottets ordförande, kan man göra framställning till rättens ordförande att få sitta. Ja, det är sant, men detta gör man helt enkelt icke; det strider mot sedvanan, som är ganska djupt rotad, och när det gäller konventionella saker, bli vi alltid konservativa. Man begär därför icke denna förmån, utan föredrar att bliva stående. Vidare sade utskottets ordförande: »tänk er, mina herrar, den situationen att det kommer en massa ligapojkar, som sitta och vråka

Om rätt för parter m. fl. att sittande öfvervara rättegångsförhandlingar.
(Forts.).

*Om rätt för
parter m. fl.
att sitta
öfvervara rättegångs-
handlingar.
(Forts.)*

sig på stolarna; icke kan det bli någon ordning och disciplin». Häremot vill jag blott säga, att om dessa ligapojkar sitta i stolarna och vråka sig eller stå och vråka sig eller eljest uppföra sig oskickligt, tror jag domaren har i det ena som andra fallet precis samma medel att upprätthålla ordningen.

Men frågan är för övrigt icke så lätt att ordna som den ärade talaren förutsade. Det kräves ju, för att man skall kunna bereda en part eller ett biträde denna förmån att få sitta, också sittplatser, men det finnes icke sådana i rättslokalerna på många ställen i vårt land. När man skall inrätta nya tingshus och domstolslokaler, får man taga hänsyn till, att det bör vidtagas anordningar just för detta ändamål.

Det har förefallit mig egendomligt, att denna lilla sak skulle kunna röna motstånd på något håll. I andra kammaren bifölls också dess utskotts hemställan, som gick ut på detsamma som nu föreslås av denna kammares utskott, och jag tror icke, att där från något håll restes något motstånd mot förslaget. I andra kammaren finnas ju många domare, både ämbetsdomare och nämndemän, som ha erfarenhet på detta område. Icke från något håll gjordes det mig veterligen några anmärkningar mot bifall till ifrågakvarande hemställan. När jag såg denna motion, var mitt första intryck, att det var en mycket god tanke, herr Lindhagen här haft, och det andra en känsla av att man borde vara rent av generad att man icke rört i denna sak förut. Men detta har givetvis berott på detsamma, som jag förut framhållit: Sådant som man är van vid i det vardagliga livet tager man som något naturligt och tänker icke på, att det kan göras en ändring.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Frågan är ju egentligen den, om man skall medgiva parterna och deras biträden en generell rätt att sitta under rättsförhandlingarna eller låta det bero på framställning och domarens beprövande i varje särskilt fall. Jag tror för min del, på de skäl utskottets ordförande framhållit, att det icke skulle vara lyckligt med våra anordningar beträffande förhandlingarna inför rätta att medgiva parter och biträden sådan rätt. Och jag tror också, att, om förslaget bifölles och föreskrifter i enlighet därmed utfärdades, detta skulle särskilt beträffande våra äldre tingslokaler medföra nödvändigheten att göra rätt betydande och kostsamma ändringar. Jag är naturligtvis fullkomligt ense med motionären därom att sjuka, svaga och gamla böra få sitta och även andra parter, om det på grund af rättegångsförhandlingarnas längd eller andra omständigheter anses behöfligt. Men så vitt min erfarenhet ger vid handen, lämnas också rätt därtill, och jag tror icke, att parterna vid våra domstolar öfverhuvud hava skäl till anmärkningar i sådant hänseende. Jag anser det olämpligt att begära en förändring därhän, att ovillkorligt rätt att sitta inför rätta skulle medgivas, och

jag anser det obehöfvligt att giva domarna en admonition att bättre än hittills för framtiden tillgodose parternas bekvämlighet.

Vid sådant förhållande anhåller jag få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Dahl: Den föregående talaren har i egenskap av advokat avgivit ett vittnesbörd om sin erfarenhet i avseende å denna fråga. Jag skall be att till detta vittnesbörd få lägga ännu ett för min personliga del, som grundar sig på erfarenhet från båda sidor om skranket, eftersom jag tillbringat ungefär lika lång tid på vardera sidan.

Jag får då säga, att för mig är det mycket svårt att finna, vilka plausibla skäl man har för avvisande av denna framställning. Jag vill säga som herr Mannheimer, att man egentligen skulle kunna förvåna sig över, att uppmärksamheten icke långt tidigare blivit fäst på denna för mången till synes granska obetydliga angelägenhet. För dem som i alla fall närmast träffas av detta missförhållande, är det dock en ganska avsevärd olägenhet. Herr Borell har väsentligen framställt två erinringar mot saken. Den första var den rent praktiska anmärkningen, att ett bifall till motionen skulle medföra nödvändigheten av förändrade lokaler och förändrade anordningar. Jag tror nog, att en och annan förändring skulle erfordras, men jag menar, att man icke skulle tänka sig bestämmelsen så ovillkorlig, att den nödvändigt skulle gälla, även om det medförde svårigheter och ekonomiska uppoffringar, utan jag menar, att man skulle se till, huruvida utan betydande olägenheter sådana anordningar kunde träffas, att därigenom bereddes tillfälle för parter och biträden att få sitta.

Herr Borell har vidare anmärkt, att det egentligen icke skulle föreligga behov av åtgärder i sådant syfte, därför att domarna av egen drift tillämpade denna ordning. Däremot vill jag inlägga en gensaga. Det är tyvärr visserligen icke så, att domarna hava sin uppmärksamhet på parternas behov i detta avseende. Jag tror tvärtom, att det är ganska sällan, som från domarens sida av egen drift åt parter ges en anmodan att slå sig ned. Det skall vara, om en gumma svimmar eller dylikt. Det är nog icke i regel obillighet utan helt enkelt brist på omtanke. Domaren själv sitter bekvämt och tänker sig i själva verket icke den möjligheten, att det kan skada parter eller biträden att förbli stående. Herr Mannheimer nämnde, att man kan få stå två eller tre timmar, men jag har fått stå åtta timmar, och det fanns icke möjlighet att få en stol. Även jag hade nära nog svimmat, och om domaren velat tillåta mig att sitta, fanns ej en stol att uppbringa.

Jag tror, mina herrar, att sedan uppmärksamheten blivit fäst på det missförhållande, som föreligger, det vore ganska smått från denna kammars sida, om den ställde sig avvisande mot denna lilla reform. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifråga-

Om rätt för parter m. fl. att sitta öfvervara rättsgångsförhandlingar. (Ports.)

varande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om vissa kyrkorådets äligganden i pastorat, bestående av mer än en församling.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa kyrkorådets äligganden i pastorat, bestående av mer än en församling.

I en inom andra kammaren av herr *Rydholm* väckt motion, nr 50, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t utfärda bestämmelser därom, huru i pastorat, bestående av mer än en församling, skulle förfaras med de funktioner, som dels i lagen om reglering av prästerskapets löner den 9 december 1910 §§ 11, 22 och 26, dels i kungl. kungörelsen den 24 juli 1914 ålagts kyrkorådet.

Andra kammarens första tillfälliga utskott hade, efter erhållen remiss av ifrågavarande motion, anfört följande:

»Utskottet anser det uppenbart, att de av motionären påpekade olägenheterna förefinnas och med det snaraste böra avhjälpas. Bland de åtgärder till svårigheternas undanröjande, som i motionen antydas, vill utskottet för sin del förorda den anordningen, att moderförsamlingens kyrkoråd erhåller de uppdrag, varom här är fråga.

Utskottet får alltså hemställa, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för åstadkommande av bestämmelser därom, huru i pastorat, bestående av mer än en församling, skall förfaras med de funktioner, som dels i lagen om reglering av prästerskapets löner den 9 december 1910 §§ 11, 22 och 26, dels i kungl. kungörelsen den 24 juli 1914 ålagts kyrkorådet.»

Sedan andra kammaren bifallit sitt utskotts hemställan med ogillande av dess motivering och första kammaren erhållit del av beslutet, hade första kammaren överlämnat ärendet till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande yttrat:

»Den lucka i lagstiftningen motionären angivit har, såsom utskottet inhämtat, vållat åtskilliga olägenheter och synes snarast böra fyllas. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka, att skrivelse i ämnet avlättes till Kungl. Maj:t. Då emellertid, såsom motionären framhållit, åtskilliga utvägar för avhjälpan av berörda missförhållande stå till buds och det torde kunna antagas, att Kungl. Maj:t skall kunna finna den ändamålsenligaste lösningen i frågan, har utskottet i olikhet med andra kammarens utskott icke ansett sig böra giva någon viss anordning sitt förord.

Utskottet hemställer, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»

Herr Hammar skjöld: Jag begärde ordet endast för att göra en rättelse av ett misstag, som insmugit sig i betänkandet. Det står nämligen, att »sedan andra kammaren erhållit del av beslutet etc.» — Verkliga förhållandet är, att andra kammaren biföll sitt utskotts kläm, men strök motiveringen och att således, om första kammaren nu beslutar i överensstämmelse med sitt utskotts hemställan, kommer det att bli endast första kammarens utskotts motivering som kvarstår.

Jag har för övrigt intet yrkande.

Om vissa kyrkorådets åligganden i pastorat, bestående av mer än en församling.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförvarsdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Uti punkt 3 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, med godkännande av ett vid statsrådsprotokollet fogat förslag till ny stat för arméförvaltningen, öka anslaget till arméförvaltningen, nu 275,490 kronor, med, i jämnt krontal, 51,719 kronor till 327,209 kronor.

Ökat anslag till arméförvaltningen.

Utskottet hade i föreliggande punkt på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med godkännande av vid utlåtandet fogat förslag till ny stat för arméförvaltningen, öka anslaget till arméförvaltningen, nu 275,490 kronor, med 46,614 kronor till 322,104 kronor.

Vid den nu föredragna punkten hade reservation avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *K. V. Rydén*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock och *J. A. Ingvarson*, vilka anfört följande:

Ökat anslag
till arméför-
valtningen.
(Forts.)

»I överensstämmelse med det socialdemokratiska partiets program anse vi, att en av regeringens allra angelägnaste uppgifter bör vara att medverka till åstadkommande av en internationell rättsordning, som förhindrar, att tvister mellan folken avgöras med vapenmakt.

I likhet med vad den socialdemokratiska delegationen i statsutskottet uttalade vid 1915 och 1916 års riksdagar, anse vi oss icke bundna av 1914 års försvarsbeslut. Av hänsyn till den utrikespolitiska situationen ha vi dock icke i år velat framställa yrkanden, som uppriva 1914 års härordning, men vi förbehålla oss fria händer att efter världskrigets slut få upptaga arbetet för en revision av försvarsbeslutet i syfte att åstadkomma avsevärda lättnader i de nu så hårt tryckande personliga och ekonomiska bördorna.»

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet för att avge en principiell deklaration till huvudtiteln i sin helhet. Jag har ansett lämpligt att begagna denna punkt därtill. Jag skall icke bli väl långdragen, då själva principfrågan torde återkomma inom kort, vid vilket tillfälle jag i denna kammare närmare skall ingå på denna fråga i samband med den motion, jag väckt.

Som herrarna torde finna av det föreliggande betänkandet, stiga de militära bördorna oavslått. Vi äro uppe i rent häpnadsväckande summor, summor som för bara ett tiotal år sedan skulle ansetts fullkomligt orimliga och otänkbara. Men sådant är nu militarismens väsen, det är den ändlösa skruven. Vi hava nyss här behandlat en motion om förbättring av olycksfallsförsäkringslagen för arbetare. Där har kammaren avslagit den ifrågasatta förbättringen med hänsyn till de kostnader, den skulle draga. Vi ha nyss i kammaren också bevitnat, att kammaren avslagit en motion, som gick ut på att bereda ekonomisk hjälp åt fattiga studerande. Dessa motioners öde är bara ett exempel på, huru civila och humanitära krav få stå tillbaka för de militära. När det är fråga om militära krav, frågar man icke vad det kostar. Man synes snarare på många håll vilja fråga: Varför begär man icke mera? Vårt folk lider nöd på många håll, i varje fall får man inom stora lager faktiskt både svälta och frysa i dessa tider, och vi vänta inom kort en svår bostadsnöd. Överallt predikas det mot slöseriet och skickas ut offentliga cirkulär härordat, att den allra största sparsamhet bör iakttagas på vissa områden. Överallt är parollen sparsamhet, blott icke på det militära området. Där är i stället parollen slöseri. Jag kan icke för min del vara med om denna militärpolitik. Jag kan därför icke vara med om att nu bevilja otal av miljoner och samtidigt säga: »Det där gör jag nu under kriget, men vänta, när kriget är slut, då skall det bli lättnader i bördorna.» Vi ha så många gånger blivit lurade med fagra löften, som aldrig infriats. Jag har den bestämda uppfattningen, att man ständigt från folkets sida måste vara på vakt mot militarismen, natt och dag hålla igen, iakttaga oavslått sparsamhet samt städe bekämpa alla tendenser, som gå i den riktning.

dit utskottsutlåtandet pekar. Och det icke minst under kriget. Ty militarismen är en fara för freden — världskriget tycker jag har visat detta tillräckligt — och den är även ett vapen i de maktägandes händer, ett hot mot folket. Det är enligt min mening icke sant, att det militära försvaret skyddar freden och friheten, som jag för min del anser vara de yppersta klenoder som finnas, det hava vi sett av världskriget, som lämnat en mångfald exempel på motsatsen — jag kan räkna upp Belgien, Serbien, Turkiet, Rumänien och Bulgarien, i vissa avseenden även Grekland. Där har fastmer militarismen provocerat kriget och indragit de små staterna i fördärvet. Ju mer vi rusta, dess mer misstänkta bli vi och dess mer hava vi utsikt att dragas med som lod i den mer eller mindre jämt spelande vågskålen.

Ökat anslag
till arméför-
valtningen.
(Forts.)

Herr talman! För att få tillfälle att principiellt vända mig mot detta militära system ber jag att få yrka avslag å föreliggande punkt.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å förevarande punkt annat yrkande ej förekommit, än att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

I punkt 8 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att öka reservationsanslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, nu 63,329 kronor, med 18,671 kronor till 82,000 kronor.

Ökat anslag
till skjutskolan
för infanteriet
och kavalle-
riet.

Den sålunda föreslagna ändringen i skjutskolans ordinarie stat hade motiverats med behovet av följande ökningar i densamma:

höjning av lärararvodena	4,300 kronor
fyllnad till helt dagtraktamente för eleverna	9,600 »
förhöjda omkostnader	4,900 »

Summa 18,800 kronor

Då emellertid den i anslaget upptagna posten till oförutsedda utgifter ansetts kunna minskas med 129 kronor, utgjorde den av Kungl. Maj:t begärda anslagsförhöjningen endast 18,671 kronor.

Ökat anslag
till skjutskolan
för infanteriet
och kavalle-
riet.
(Forts.)

I nu föredragna punkt hade utskottet yttrat sig över Kungl. Maj:ts berörda förslag.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot beloppet och fördelningen av den föreslagna höjningen av lärararvodena, hade emellertid icke ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag om beloppets uppförande å ordinarie stat, utan ansett, att detsamma borde utgå såsom extra anslag till förstärkning av det ordinarie anslaget.

Beträffande frågan om tilldelande åt eleverna av helt dagtraktamente i stället för nu utgående halvt traktamente, hade utskottet, med hänsyn till att eleverna vid de flesta andra utbildningskurser icke ånjöte någon som helst traktamentsersättning, funnit sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Mot den föreslagna höjningen av vissa omkostnadstitlar hade utskottet icke haft något att erinra.

Utskottet hade hemställt, att riksdagen måtte

- a) öka reservationsanslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, nu 63,329 kronor, med 4,771 kronor till 68,100 kronor;
- b) till förstärkning av reservationsanslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 4,300 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Bergqvist, J. L. Widell, K. A. Malmborg, H. Andersson* i Skivarp, *C. Persson* i Stallerhult, *A. Wiklund* och *G. R. J. Åkerman*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag jämväl i vad det avsåg anslag för fyllnad till helt dagtraktamente för eleverna och att utskottet alltså bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) öka reservationsanslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, nu 63,329 kronor, med 14,371 kronor till 77,700 kronor;
- b) — — — — —

Herr Nilsson, Johan: Vid denna punkt hava elva av utskottets ledamöter avgivit en reservation. Skillnaden mellan reservanternas och utskottets förslag består i, att utskottet endast föreslagit 68,100 kronor, under det reservanterna yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 77,700 kronor. Skillnaden är den, att Kungl. Maj:t begärt ett anslag på 9,600 kronor till fyllnad till helt dagtraktamente för eleverna vid infanteriskjutskolan, vilken framställning utskottet avstyrkt. Det är nämligen så, att beträffande dagtraktamentsersättning vid kommenderingar råda olika system. Vid somliga skolor utgår dagtraktamentet till de officerare som äro ditkommenderade, vid andra däremot icke. I allmänhet är det så, att vid mera tillfälliga kommenderingar utgår sådant dagtraktamente, men med årslånga eller annars stadigvarande kommenderingar följer icke dagtraktamente. Nu är det ett säreget förhållande, att eleverna vid infanteriets skjutskola endast hava halvt dagtraktamente, något som icke förekommer vid någon

annan kommendering, såvitt jag vet. Detta förhållande har varit rådande sedan 1903. Före denna tid utgick även för denna kommendering helt dagtraktamente. Vid vissa andra kurser, exempelvis vid krigshögskolan, ridskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan åtnjutes visserligen intet traktamente, men dessa kommenderingar äro årslånga, vid artilleriets skjutskola, som kan sägas motsvara den ifrågavarande skjutskolan utgår helt dagtraktamente. Omkostnaderna för officerarna, då de ligga vid denna skola, äro ganska stora. Levnadskostnaderna hava ju även för dem under de sista åren stigit avsevärt. Vi ha därför funnit med rättvisan förenligt att gå med på Kungl. Maj:ts förslag.

Ökat anslag till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet.
(Forts.)

Jag ber sålunda att få yrka bifall till reservanternas förslag under punkten 8 a).

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag. Vi ha ställt oss på den ståndpunkt riksdagen förut intagit, då denna fråga varit föremål för utskottets och riksdagens prövning. Riksdagen har allt sedan 1903 vidhållit, att till dem, som deltaga i dessa kurser, endast skulle utgå halvt dagtraktamente. Det är, som den föregående ärade talaren också medgav, så, att det finnes skolor där kurserna äro längre och där det med större fog kunde ifrågasättas att dagtraktamente komme att utgå. Därtill kommer, att deltagande i dessa skolor är stadgat såsom beföringsvillkor. Så är exempelvis förhållandet i fråga om artilleri- och ingenjörhögskolan samt ridskolan. Under sådana förhållanden hava vi icke ansett oss kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag, varigenom ett ytterligare avsteg från vad förhållandet är vid de andra skolorna skulle komma att tagas. Beloppet är visserligen icke så stort, det är endast 9,600 kronor det här rör sig om, och man kan ju icke säga, att det är någon så avskräckande summa. På grund av de konsekvenser, som ett bifall till Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag skulle innebära torde det emellertid icke dröja länge innan beloppet kommer att antaga betydligt större dimensioner. Jag tror under sådana förhållanden, att kammaren gör klokast i att följa utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Swartz: Den föregående ärade talaren talade om de konsekvenser, som skulle bli en följd av att i detta avseende följa reservanternas förslag att giva helt dagtraktamente åt eleverna vid en skola, där det enastående förhållandet f. n. är rådande, att endast halvt sådant utgår. Alla andra motsvarande skolor hava nämligen helt dagtraktamente. Strax förut yttrade den ärade talaren, att det fanns andra områden, där det kunde vara större skäl att giva helt dagtraktamente än med avseende å nu ifrågavarande skola. Det skulle väl vara dessa konsekvenser, som i så fall skulle göra det olämpligt att följa bifallsyrkandet på helt dagtraktamente på denna punkt. Men då den föregående talaren ansåg större skäl

Ökat anslag
till skjutskolan
för infanteriet
och kavalleriet.

(Forts.)

att giva helt dagtraktamente på dessa andra områden än här, antager jag att han icke skulle bli va allt för rädd för dessa konsekvenser, emedan de i så fall skulle medföra ännu större rättvisa än vad detta gör, ty att det skulle vara annat än en rättvis åtgärd att nu övergå från halvt till helt dagtraktamente, torde vara svårt att leda i bevis. Vad den kommendering angår, som nämndes av den förste ärade talaren, till artilleriskjutskolan, vilken medför helt dagtraktamente, så är den kommenderingen helt och hållet likställd med den här ifrågavarande, den är av samma natur som den till infanteriskjutskolan. Den nedsättning som ägde rum 1903 från helt till halvt dagtraktamente, var uteslutande framkallad av en för övrigt med hänsyn till den tendens, som då var rådande inom riksdagen, mycket naturligt önskan att utan kostnadsökning för staten kunna göra det möjligt att beordra ett större antal elever till dessa kurser än vad kunde ske med bibehållande av helt dagtraktamente. Det vill med andra ord säga, att eleverna själva fingo betala för att kunna bli fler. Detta hava vi icke kunnat anse riktigt isynnerhet vid det förhållandet, att kostnaderna på alla områden stigit. Jag kan för min del icke finna, att det är annat än en enkel gärd av rättvisa att nu bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit och reservationerna anslutit sig till.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten tillstyrkt och vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22—24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 27—30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 39 och 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkten 45.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52.

I punkt 52 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att öka reservationsanslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar, nu 600,000 kronor, med 175,000 kronor till 775,000 kronor.

*Ökat anslag
till fält- och
fälttjänstöv-
ningar.*

Utskottet hade i nu föredragna punkt av angiven orsak hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten för år 1918 upptaga reserva-

Ökat anslag
till fält- och
fälttjänstöv-
ningar.
(Forts.)

tionsanslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar med oförändrat belopp, 600,000 kronor.

Vid punkten fanns fogad en reservation av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Bergqvist, J. L. Widell, K. A. Malmberg, H. Andersson* i Skivarp, *C. Persson* i Stallerhult, *A. Wiklund* och *G. R. J. Åkerman*, vilka ansett, att utskottet bort med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hemställa, att riksdagen måtte öka reservationsanslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar, nu 600,000 kronor, med 175,000 kronor till 775,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan: Vid denna punkt finnes det också en reservation, vari yrkas bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har satt beloppet till samma belopp, som utgick under nästlidet år eller 600,000 kronor. Enligt reservanternas åsikt är det nödvändigt att öka detta anslag. Det är rätt naturligt, att på detta liksom på de flesta andra områden en kostnadsökning kommer till synes, och de övningar, som ansetts nödvändiga, torde icke kunna utföras, om icke erforderligt belopp ställes till Kungl. Maj:ts förfogande. Det är icke nog med att allting fördyrats, utan vi veta, att allting på detta område utvecklats. De erfarenheter, som vunnits genom officerares besök vid fronterna i de krigförande länderna behöva också tillämpas vid fälttjänstövningar här hemma. Det är visserligen sant, att utskottet hållit sig till de beräkningar, som gjordes vid uppgörandet av 1914 års härordning, men vid detta tillfälle framlades ju också planer för dessa fälttjänstövningar. Det gäller, huruvida man skall minska övningarna i enlighet med dessa planer eller öka anslaget. Om man icke gör det senare, måste det förra göras. Då jag är fullt övertygad om, att det är nödvändigt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, ber jag att få yrka bifall till reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Såsom den föregående ärade talaren meddelat, innebär Kungl. Maj:ts förslag en ökning av det förut utgående anslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar med 175,000 kronor. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att riksdagen så sent som år 1914 bestämde detta anslag till 600,000 kronor och att då en höjning av anslaget skedde med 100,000 kronor. Det belopp, som Kungl. Maj:t nu ytterligare äskar, motiveras endast med det behov, som framträtt för våra officerare att kunna tillgodogöra sig de mångahanda lärdomar, som det nu pågående världskriget givit, och Kungl. Maj:ts förslag innebär sålunda en betydlig utvidgning av dessa fälttjänstövningar utöver vad som avsetts i 1914 års härordning. Det förhåller sig icke så, att den nu äskade höjningen av anslaget motiverats med eller föranletts av den allmänna prisstegring som inträtt. Tar man del av vad som anförts i den kungl. propositionen, skall man finna, att motiverin-

Ökat anslag till fält- och fälttjänstövningar.

(Forts.)

gen för en höjning av anslaget är att söka bl. a. i den omständigheten att tillämpningsövningar med den frivilliga automobilkåren och den frivilliga motorbåtskåren ingå i programmet för fälttjänstövningarna. När man så sent som år 1914 fått en ny härordning, som skulle vara fullständig, komplett färdig och väl genomtänkt, så är det väl inte underligt om man måste ställa sig något tveksam att bevilja ytterligare medel, avsedda att täcka kostnader för anordningar, som gjorts utöver vad denna härordning innebar. Då dessa frivilliga kårer inrättades, hette det att detta icke skulle medföra några ökade utgifter för statsverket. Nu som så ofta förut visar det sig att det icke dröjer så länge förrän man får kännning av, vad frivilligheten i realiteten betyder.

Jag ber att vid detta tillfälle få fästa uppmärksamheten på, att fjärde huvudtiteln för år 1918 uppvisar en så avsevärd kostnadsökning utöver innevarande års, att det mycket väl kan anses motiverat, om man ställer sig tveksam vid någon av de många anslagsökningar, som Kungl. Maj:t åskar. Man får det intrycket av den kungl. propositionen, att, så snart generalstabschefen pekar på en sak, Kungl. Maj:t genast är färdig att biträda den utan att taga någon som helst hänsyn till eller ingå i prövning av, om det är rimligt att på alla områden företaga höjningar utan en tanke på ännu mindre någon undersökning, om det icke skulle vara möjligt att på något område göra besparingar. Det förefaller mig, som om våra militärer borde ha anledning att se till, om icke det pågående världskriget även givit lärdomar i sådan riktning, att vissa anslag kunde nedsättas i stället för att såsom nu en stegring sker över hela linjen. För min personliga del måste jag säga, att försvarshuvudtitlarna i alldeles särskild grad varit föremål för välvillig behandling, under de sista åren, och så har varit förhållandet även i år, beträffande den nu föreliggande huvudtiteln. När det visats så stort tillmötesgående, när det tagits all möjlig hänsyn till de krav, som framställts, synes det mig å andra sidan icke för mycket begärt, om de, som ha för vana att vid alla tillfällen rösta för ökning av anslag under försvarshuvudtitlarna, även toge någon hänsyn härtill och sålunda biträdde utskottets förslag på sådana områden, där besparingar utan olägenhet kunna göras.

Då jag anser att den ifrågavarande punkten utgör ett sådant område och där genom ett bifall till utskottets förslag en besparing av 175,000 kronor kan göras, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr W r a n g e l: Herr greve och talman, mina herrar! Den nu förevarande frågan är enligt min bestämda övertygelse av en alldeles särskild vikt. Det gäller att öka anslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar från 600,000 till 775,000 kronor. Vi ha ju redan hört något om anledningen till detta ökade krav, men jag skall be att med några ord få ytterligare belysa denna.

Rörande nyttan, behovet och angelägenheten av fälttjänstöv-

Ökat anslag
till fält- och
fälttjänstöv-
ningar.

(Forts.)

ningar i allmänhet har ju utskottet icke haft något att erinra. Vi veta ju förresten alla, huru viktiga, ja oundgängliga dessa tillämpningsövningar i stort sett äro, framför allt för befälsföringen och för samverkan mellan de olika vapenslagen. I sådant avseende torde det icke kunna anses vara någon överdriven fordran, att varje arméfördelning får deltaga i åtminstone en större fälttjänstövning vart fjärde år. Det är väl det minsta möjliga krav man kan uppställa. Givetvis vore det i hög grad önskvärt, att ett sådant deltagande kunde ske något oftare. Men med det nu utgående anslaget och på grund av kostnadsökningen i allmänhet blir det i framtiden icke möjligt att tillgodose ens nyssnämnda minimikrav.

Utskottet håller emellertid före, att den nu äskade höjningen icke bör beviljas, emedan anslaget så nyligen undergått höjning. Ja, det var nyligen, men denna höjning beräknades år 1914, således före världskriget. För mig står det alldeles klart, att det är ett oundgängligt villkor att vi så mycket som möjligt tillgodogöra oss de erfarenheter, som världskriget visat vara nödvändiga och att vi tillgodogöra oss dem just beträffande dessa tillämpningsövningar. En underlåtenhet i sådant avseende skulle nämligen inverka högst menligt på arméns krigsduglighet.

Ett bedrivande i större skala av fälttjänstövningar enligt fullt moderna principer erfordrar dock, det kan nu en gång icke hjälpas, en betydande kostnadsökning, och detta beror i första rummet på nödvändigheten av att tillämpa de nya erfarenheterna särskilt beträffande det tunga artilleriet, befästningsarbeten, tekniska trupper och vissa tekniska hjälpmedel. Det beror även, såsom den föregående ärade talaren nämnde, på den allmänna kostnadsökningen samt på vissa andra skäl. Jag skall icke närmare ingå i några detaljer om dessa olika krav. Jag vill endast påpeka, att det torde vara känt av en var, att det tunga artilleriet spelat en ofantligt mycket större roll under världskriget än man förut haft anledning antaga. Och det är väl då ganska naturligt, att vi måste söka att på bästa sätt tillämpa denna alldeles tydliga och klara erfarenhet, och detta icke allenast för det tunga artillerivapnets egen skull utan jämväl för samverkan med det övriga artilleriet och med infanteriet.

För detta ökade deltagande av det grova artilleriet erfordras emellertid ökade kostnader. Man har hittills icke kunnat låta det grova artilleriet deltaga i alla fälttjänstövningar, ty man har icke haft tillräckligt med hästar, man har icke kunnat transportera det såsom erforderligt varit och man har icke heller kunnat anordna sådan eldledning, som varit nödvändig.

Rörande befästningsarbetena behöver jag ej heller yttra många ord, ty det är allmänt bekant, vilken utsträckning dessa arbeten under världskriget tagit. Det är nödvändigt att vi försöka icke allenast i mindre omfattning utan någon gång om året i större omfattning sätta i gång tillämpningsövningar beträffande dessa befästningsarbeten. Det kan icke hjälpas, att detta kostar pengar för skada å mark, för verktyg, som måste anskaffas och för dessas förslitning och ersättande m. m.

De tekniska trupper, som måste komma till, äro av många olika slag. Såsom ju ock är allmänt bekant, hava sådana trupper under världskriget kommit till vida större användning än någonsin förut, särskilt flygvapnet, fälttelegrafavdelningar, fältradiotelegrafavdelningar, bombkastar- och belysningsavdelningar o. s. v. Samtliga dessa truppavdelningar måste ju ock följa med sin tid och i vida större utsträckning än förut deltaga i fälttjänstövningar, detta icke allenast för sin egen utbildnings skull utan just för nödvändigheten av samverkan med övriga vapenslag. Även denna sak medför ökade kostnader. Kommer så härtill, att man behöver utrusta även infanteriet med strålkastare, lypstoler o. s. v., blir ju denna kostnadsökning ytterligare stegrad. Jag skall icke ingå på den fråga, som den föregående ärade talaren berörde, nämligen kostnaderna för den frivilliga automobilkåren och den frivilliga motorbåtskåren. Dessa kostnader tror jag äro synnerligen väl använda, men i varje fall spela de i detta hänseende en alldeles underordnad roll.

Ökat anslag till fält- och fälttjänstövningar.
(Forts.)

Då man icke utan dessa ökade medel kan åstadkomma fälttjänstövningar på sådant sätt, att varje arméfördelning kommer att deltaga i en större fälttjänstövning åtminstone en gång vart fjärde år, och då man vidare icke utan dessa ökade anslag kan på något nöjaktigt sätt tillgodogöra sig de alldeles klara och påtagliga erfarenheter, som världskriget redan givit, så kan jag för min del icke heller se, att man utan stor skada för vår armés krigsduglighet kan avslå detta anslag.

Den orubbliga vilja att försvara vårt land, som vid mer än ett tillfälle under denna riksdag understrukits med uttalanden och försäkringar från alla partier, har här ett alldeles särskilt tillfälle att taga sig uttryck i handling. Jag vågar därför hysa den förhoppningen, att riksdagen med öppen blick för den utomordentligt viktiga uppgift, som dessa fälttjänstövningar ha att fylla, skall bevilja de medel, som oundgängligen erfordras för att vår armés krigsduglighet, framför allt i avseende på de olika vapenslagens samverkan, skall bli någorlunda tillfredsställande.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att det förslag skulle antagas, som innehölls i den av herr Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 53 och 54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1917. Nr 21.

Punkterna 56—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 66—68.

Lades till handlingarna.

Punkten 69.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänst-årsberäkning för professorn J. R. Kjellén med avseende å hans rätt till ålderstillägg; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för gymnastiklärarinnan Dagny Kristina Widebeck att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ifrågasatt
anslag till en
statens galosch-
fabrik*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om anslag till inköp eller anläggning av en statens galoschfabrik.

I en till statsutskottet hänvisad, inom andra kammaren väckt motion, nr 216, hade herr *F. Månsson* m. fl. hemställt, att riksdagen ville anslå ett belopp av två miljoner kronor till inköp eller anläggning av en statens galoschfabrik.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande yttrat:

»Utan att inlåta sig på principfrågan om ett övertagande från statens sida av produktionsverksamheten — i större eller mindre omfattning — har utskottet funnit bristfälligheten av den i motionen lämnade utredningen i och för sig utgöra bestämt hinder för ett bifall till motionärernas förslag.

Utskottet hemställer att herr Månssons m. fl. förberörda motion nr 216 icke må av riksdagen bifallas.»

Herr *Ström*: Jag kan icke underlåta att här uttala min förvåning över den snäva behandling, som från utskottets sida kommit denna motion till del. Det ser ut, som om utskottet skulle gå två vägar vid sitt bedömande av motioner, nämligen så att det behandlar de motioner, som komma från vissa ledamöter, ganska välvilligt, men däremot motioner, som komma från andra ledamöter, mindre väl-

villigt och ganska snävt. Jag kan icke finna, att denna motions utredning är så bristfällig, att den icke bort upptagas till realbehandling av utskottet. Det är nog så, att man skulle kunna leta upp åtskilliga motioner, som haft mindre omfattande utredning att bygga på än denna, men som ändå blivit föremål för realbehandling av utskottet.

Jag har med dessa ord endast velat inlägga en protest mot att på det sättet behandla en motion i vederbörande utskott.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner om förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats fem motioner, i vilka gjorts framställningar om införande av förbud mot tillverkning och försäljning av brännvin ävensom av vin och maltdrycker med högre alkoholhalt än $2\frac{1}{4}$ volymprocent, för vilka drycker i detta betänkande använts den gemensamma benämningen alkoholhaltiga drycker. I två av dessa motioner, nämligen nr 22 i första kammaren, väckt av herr *Ström*, och nr 62 i andra kammaren, väckt av herr *Lundberg* m. fl., vilka bägge sistnämnda motioner voro likalydande, hade hemställts dels om antagande av en motionerna vidfogad författning, enligt vilken permanent förbud skulle efterhand införas och träda i full tillämpning med början av år 1928, dels ock om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om införande omedelbart av tillfälligt förbud med hänsyn till rådande extra ordinära dyrtidsförhållanden. Motionen nr 63 i andra kammaren av herr *Lindhagen* innefattade ett instämmande i det yrkande som framställdes i nyssnämnda, av herr *Lundberg* m. fl. väckta motion. Slutligen hade i första kammaren herr *Ollas A. Ericsson* m. fl. (motion nr 71) och i andra kammaren herr *Jonsson* i Hökhult m. fl. (motion nr 158) gjort likalydande framställningar i syfte av tillfälligt förbud under dyrtiden.

De i de olika motionerna förekommande yrkandena hade följande avfattning.

I motionerna I: 22 av herr *Ström* och II: 62 av herr *Lundberg* m. fl. hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta

»1) att med hänsyn till nu rådande extraordinära dyrtidsförhållanden hos Kungl. Maj:t hemställa,

att all tillverkning, införsel och försäljning av brända och destillerade drycker, med undantag för vad som erfordras för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt eller annat därmed jämförligt behov, måtte varda omedelbart tillsvidare förbjuden;

att all tillverkning, införsel och försäljning av sådana viner och maltdrycker eller andra jästa drycker och därmed jämförliga ämnen, som innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, likaledes må

*Ifrågasatt
anslag till en
statens galosock-
fabrik.
(Forts.)*

*Ang. förbud
mot tillverk-
ning och försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.*

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

varda omedelbart tillsvidare förbjuden med undantag av vad som för medicinska, tekniska, vetenskapliga, kyrkliga och därmed jämförbara behov provas skäligen;

att åt de i härav drabbade industrier anställda arbetare, som genom det provisoriska förbudet berövats sitt arbete utan att erhålla annan lämplig arbetsförtjänst i stället, genom statens försorg beredes hjälp så långt möjligt är genom anställning i statens affärsdrivande verk, i den mån behov av arbetskraft där gör sig gällande och ifrågasvarande arbetare befinnas lämpliga därför, samt i den mån detta icke kan ske, genom direkt ekonomiskt understöd;

att åt de tillverkare av alkoholdrycker, som i anledning av det provisoriska förbudet önska omlägga sin verksamhet till en samhällsnyttigare industri, må härför beviljas statslån på billiga villkor»; samt

2) att riksdagen för sin del ville antaga ett vid motionerna fogat förslag till förordning angående permanent rusdrycksförbud, att träda i slutlig tillämpning senast den 1 januari 1928; med de eventuella redaktionsändringar i fråga om lagtextens formulering, som utskottet kunde finna nödiga.

I motionen I: 71 av herr Ollas A. Ericsson m. fl. och II: 158 av herr Jonsson i Hökhult m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t ingå med en skrivelse, vari hemställles, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker under rådande kristid».

I betänkandet hade omförmäls hurusom utskottet under behandlingen av ovannämnda motioner fått från skilda delar av landet mottaga ett mycket betydande antal dels vid möten antagna resolutioner, dels ock av nykterhetsföreningar eller enskilda personer ingivna skrifter, i vilka hemställts, att bevillningsutskottet måtte tillstyrka bifall till det föreslagna tillfälliga förbudet.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på angivna grunder hemställt.

1) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 71 av herr Ollas A. Ericsson m. fl. och II: 158 av herr Jonsson i Hökhult m. fl. ävensom av vad under punkt 1) i motionerna I: 22 av herr Ström och II: 62 av herr Lundberg m. fl. hemställts, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder, i syfte att förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker under rådande kristid måtte vardas skyndsammast möjligt utfärdad:

2) att den under punkt 2) i motionerna I: 22 och II: 62 gjorda hemställan om antagande av förslag till förordning angående förbud mot tillverkning, införsel och försäljning av rusgivande drycker icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionen II: 63 av herr Lindhagen måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan under 1) och 2) hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *Lyckholm, Antonsson, Östberg, Jespersion, Knaust, Forssman, Jönsson* i Boa och *Lithander*,

vilka på åberopade skäl ansett utskottet böra hemställa, att de föreliggande motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

*Ang. förbud
mot tillverk-
ning och försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.*

(Forts.)

Herr Ostberg: Herr greve och talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, hava de under de senare åren vanliga motionerna i nykterhetsfrågan vid denna riksdag föranlett en särskild behandling så till vida, att man brutit ut vissa motioner, om vilka man nu avgivit betänkande, och lämnat de övriga tills vidare å sido för att sedermera inkomma till kammaren med utlåtande över dem.

De motioner, som nu föreligga, avse, de ena totalförbud för framtiden för alkoholhaltiga drycker, de andra ett tillfälligt förbud. Båda slagen av motioner hämta ett visst stöd och somliga motioner sitt huvudsakliga stöd ur de nu föreliggande krisförhållandena, särskilt den ringa spannmålstillgången i landet. Det är klart, att de nykterhetsvänner, som i totalförbudet se, om icke precis en räddning för hela vårt land och vårt folk, så åtminstone ett mycket stort framsteg, skola begagna dessa tillfällen för att få fram detta sitt mål. Till de personer, som sålunda konsekvent arbeta för totalförbudet, ha emellertid sällat sig en del andra, som ansett, att de nuvarande förhållandena åtminstone motivera ett tillfälligt förbud. Och sålunda har man slutligen under en hatt samlat kanske rätt olika ståndpunkter i nykterhetsfrågan.

Utskottsmajoriteten har, såsom kammaren finner, avstyrkt ett totalförbud, men föreslagit, att riksdagen skulle ingå till Kungl. Maj:t med skrivelse, däri begäres, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder, i syfte att förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker under rådande kristid måtte varda skyndsammast möjligt utfärdat. Med alkoholhaltiga drycker i detta sammanhang torde, på sätt av utskottsbetänkandet framgår, böra förstås drycker med mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol, d. v. s. man vill frigiva endast det egentliga svagdrickat. Alla andra alkoholhaltiga drycker skulle förbjudas icke blott för tillverkning, utan även för försäljning.

Huvudmotivet för detta har man, som redan sagt, trott sig finna i hänvisningen till den ringa tillgången på spannmål i landet. Emellertid är det givet att, redan om man tillåter svagdrickstillverkning över huvud taget, man också i viss mån åtminstone äventyrar spannmålstillgången, och det är klart att, om svagdrickstillverkningen kommer att forceras, denna tillverkning naturligtvis kommer att förbruka mycket mera korn än under gångna tider, då den icke var så forcerad.

Nu är emellertid hela denna fråga föremål för Kungl. Maj:ts beprövande, och Kungl. Maj:t har, såsom av handlingarna framgår, inhämtat socialstyrelsens och kontrollstyrelsens yttrande i ämnet. Dessa styrelser framhålla, hurusom brännvinstillverkningen för nu ifrågasvarande tillverkningsår, 1916—1917, praktiskt sett avslutats, så att

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

således vårt spannmålsbestånd icke hotas från denna tillverknings sida.

Beträffande maltdryckstillverkningen upplyses, enligt vad kontrollstyrelsen och socialstyrelsen inhamtat från folkhushållningskommissionens mältning snämnd, att kommissionen lämnat tillstånd till mältning av korn till en myckenhet, motsvarande 55 % av genomsnittsmältningen för närmast föregående tre år. Kommissionen lär, säga dessa styrelser vidare, icke för framtiden komma att meddela ytterligare mältningstillstånd. Efter dessa erinringar yttra kontrollstyrelsen och socialstyrelsen, att de *icke finna*, att de rådande förhållandena äro av sådan natur, att ett förbud mot försäljning av brännvin, vin och öl bör utfärdas.

Vad särskilt beträffar *tillverkning av maltdrycker* föreslå styrelserna, att Kungl. Maj:t skulle utfärda den bestämmelsen, att tillverkning av maltdrycker med högre extrakthalt än 9,5 % icke skulle vara tillåten. Inom bevillningsutskottet fanns det vissa sympatier för att utskottet skulle uttala sig för den linje beträffande maltdryckstillverkningen, som kontrollstyrelsen och socialstyrelsen sålunda antytt. Men dels erinrades däremot, att inom ämbetsverken dock förekommit skilda meningar, som hänvisade på att, om det gällde att bevara spannmålstillgången, man kunde tänka sig en annan i kontrollavseende mindre dyrbar väg än den ämbetsverkens pluralitet förordat, dels hänvisades på att då ärendet redan låg under Kungl. Maj:ts prövning, man kunde vara förvissad därom att ärendet, *utan* att riksdagen på detta stadium uttalade sig om att just de av ämbetsverken angivna synpunkter vore de, som borde vinna avseende, ändå skulle bliva av Kungl. Maj:t noga prövat och alla synpunkter behörigen beaktade. Därför föll också förslaget om att biträda ämbetsverkens uttalande, och man valde i stället en mycket strängare utväg: man skulle förbjuda icke blott tillverkning utan även försäljning av alkoholhaltiga drycker med mer än 2 1/4 volymprocent alkoholhalt.

Vad försäljning av färdiga maltdrycker beträffar är det tydligt, att spannmålstillgången i landet av ett försäljningsförbud för redan tillverkade varor icke röner någon som helst inverkan. Tvärtom är det fara för att därigenom vissa maltdrycker komma att till ingen nytta förfaras. Då tillverkningen i övrigt är så kringskuren, som den för närvarande är, och då alla äro ense därom, att om andra högre intressen stå i vägen, tillverkning av maltdrycker måste förminska, finnes det icke någon anledning för riksdagen att genom en särskild skrivelse understryka dessa för envar och icke minst för Kungl. Maj:t kända förhållanden.

Däremot innebär, enligt reservanternas sätt att se saken, en sådan skrivelse, framburen av riksdagen, en viss fara. Skulle effekten av riksdagens skrivelse bliva, att Kungl. Maj:t förbjöde tillverkning och försäljning av andra alkoholhaltiga drycker än svagdricka, skulle naturligtvis därav följa icke liten arbetslöshet. Följden skulle vidare bliva, att berättigade ersättningskrav kunde framställas från de näringsidkare, som på detta förbud bleve lidande.

Men vidare och framför allt: om man på detta sätt nu finge till stånd ett tillfälligt förbud, skulle förvisso från de nykterhetsvänners sida, som satt totalförbud såsom det eftersträfvansvärda målet, naturligtvis, när tiden för detta tillfälliga förbuds utlöpande närmade sig, sättas i gång en agitation och med den lätthet, som är så känd, framkallas omfattande opinionsyttringar för att detta tillfälliga förbud skulle bli permanent. Man skulle framhålla att, då nu en gång man slagit in på den efter dessa nykterhetsvänners mening goda vägen, det icke vore någon rimlighet i att gå tillbaka till den efter deras uppfattning så skadliga gamla rusdrycksvanan. Men vunne denna uppfattning gehör hade man på en *omväg* infört det totala förbudet, och man hade gjort det på en gång, utan att pröva de ersättningsanspråk, som ett sådant förbud eljest skulle föra med sig. Man hade kommit från allt detta och mera till helt behändigt, därför att man kunde hänvisa på ett faktum, som redan inträffat och som det kunde enligt denna mening vara till landets skada att vidare rubba.

Då reservanterna, liksom varje annan här i landet, äro fullt övertygade om, att all hänsyn måste tagas till att i första rummet bevara livsmedelstillgången, och att detta är en så självfallen sak, att det icke behöver av riksdagen i skrivelse särskilt framhållas, och då vidare vi reservanter icke kunna eller vilja taga på vårt ansvar de konsekvenser, som ett tillfälligt förbud skulle kunna föra med sig, ett förbud icke allenast för framtida tillverkning, utan även för *försäljning* av alla andra alkoholhaltiga drycker än svagdricka, ha vi ställt oss avvisande och yrkat avslag på hithörande motioner.

Det har slutligen såsom ett yttersta skäl för motionerna framhållits, att man genom bifall till dem skulle tvinga folket till större sparsamhet. Man skulle lägga band på den eljest skadliga njutningslystnaden och särskilt för de mindre bemedlade åstadkomma i dessa dvstra tider mera ekonomisk bärkraft. Konsekvensen av denna åskådning skulle naturligtvis vara den, att man borde utfärda förbud även för svagdricka och jämväl på andra områden träda reglerande emellan. Varför skall tobaksförsäljning och försäljning av andra mer eller mindre luxuösa saker, som nu äro tillåtna få försiggå? kan man med fog fråga sig.

Vi reservanter ha också i denna sak haft en annan syn på hithörande förhållanden än den, som i allmänhet framställts från det extrema nykterhetshållet. Vi förstå icke, att nykterhetsvännerna så underskatta sin egen, av stat och kommun på så många områden understödda verksamhet, att de icke se, huru starkt förbättrade förhållandena blivit. Vi hava vidare naturligtvis, liksom varje annan, fullt medvetande därom, att vi för närvarande leva under restriktioner, som så mycket som möjligt närma sig totalförbudets gräns, och att vi därför icke hava någon anledning, om vi se på folkets ställning i det hela, att nu ytterligare begära skärpning av förhållandena, en skärpning, som enligt vår uppfattning skulle vara utan motsvarande nytta, men däremot medföra ganska stora olägenheter. icke minst på arbetsmarknadens område, då vi säkerligen i allt fall, på

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Ang. förbud
mot tillcerk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

grund av de uppstående svårigheterna, ha att befara icke så liten arbetslöshet.

Det är dessa synpunkter, som varit vägledande för reservanterna; och då vi icke vilja taga på vårt ansvar att medverka till sådana i näringslivet djupt ingripande åtgärder som de här ifrågasatta, ha vi yrkat avslag på motionerna, och ber jag, herr greve och talman, att för min del få yrka avslag på de föreliggande motionerna och utskottets hemställan.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Föreliggande betänkande innehåller uttalande dels om permanent förbud och dels om tillfälligt förbud. Beträffande det permanenta förbudet skall jag icke uppehålla mig därvid, då utskottet har varit enhälligt i att avstyrka detsamma med hänvisning till den utredning i nykterhetsfrågan, som för närvarande pågår.

Beträffande det tillfälliga förbudet yttrade den föregående talaren, att utskottets förslag har omkring sig samlat personer av rätt olika uppfattning i nykterhetsfrågan, och däri har han fullkomligt rätt, och jag anser det vara ägnat att stärka utskottets förslag i stället för att försvaga det. Jag skulle vilja säga med avseende på detta samlande av personer med olika uppfattning, att jag för min del varken är absolutist eller förbudsvän, men jag har ansett de nuvarande förhållandena vara sådana, att man bör göra allt vad göras kan för att stärka ställningen för dem, som hava det sämst i samhället, och jag anser den föreslagna åtgärden vara av den art, att den verkar i en sådan riktning. Därför har jag anslutit mig till förslaget.

Den föregående talaren yttrade, att huvudmotivet är den ringa spannmålstillgången, och det har han så till vida rätt i, som åtminstone i ett par av de föreliggande motionerna detta motiv är mycket starkt framhållet. Emellertid är det nog så, att flera av dem, jag vågar säga alla, som anslutit sig till betänkandet, haft två, om icke tre särskilda skäl därtill. Man har ansett, att man genom den föreslagna åtgärden verkligen skulle kunna spara på en del livsmedel, som kunna användas på bättre sätt än vare sig i brännvinspannorna eller i bryggerierna. Man har vidare, och jag tror nästan det var ett väl så starkt motiv, velat trycka på nödvändigheten för den enskilde att under nu rådande förhållanden spara. Och särskilt för den fattige har man icke velat lägga ut den snara, som en fortsatt rusdrycks trafik onekligen för med sig. Man har vidare icke velat i det redan befintliga nödläget ytterligare förvärpa tillståndet genom att i många fall hustrur och barn utsättas för misshandel från mannens sida, då han använder ifrågavarande rusdrycker.

Jag skall icke ett ögonblick neka till att jag för min del ganska väl förstår motståndarnas synpunkter, och jag förstår dem så mycket bättre, som jag själv har varit tveksam, huruvida jag skulle gå den föreslagna vägen eller icke. Det, som gjort mig tveksam, har icke varit detta, huruvida vi, som icke äro absolutister, borde bringa det obetydliga offer, som ligger i avståendet av ifrågavarande drycker

under nuvarande ytterst brydsamma förhållanden. Det, som gjort mig tveksam, har varit den sidan av saken, som reservanterna delvis tryckt på, nämligen att en sådan åtgärd, som här är föreslagen, kan befaras åtföljas av ersättningskrav och krav på understöd. Jag får säga, att jag mindre fruktar några krav på ersättning från industris sida än från dem, som genom åtgärden kunna bli arbetslösa. Beträffande industrien och handeln föreställer jag mig, såsom även u'skottet i sin motivering antytt, att dessa under nuvarande förhållanden få finna sig i ganska djupt intrång i rättigheter, som de eljest få hava ograverade. Däremot är det väl, förefaller det mig, en del arbetare, som skulle bli arbetslösa. Jag tror emellertid att, särskilt vad bryggeriindustrin beträffar, det större antalet av där sysselsatta fortfarande skulle kunna få arbete där, då denna rörelse icke behöver läggas ner, om den också behöver omläggas. Då jag emellertid vägt den oförnekliga och ganska betydande olägenheten, som ett realiserande av det framlagda förslaget skulle medföra — d. v. s. att arbetslösheten skulle i någon mån komma att ökas genom bifall till motionerna — då jag vägt denna omständighet mot det upprörande förhållandet, att i många fall hustru och barn skola lida nöd, då mannen använder vad han förtjänar och kanske till och med, vad vida värre är, vad han erhåller genom anlitande av allmänt och enskilt understöd till inköp av varor, som icke blott äro onödiga, utan som i många fall göra honom ännu mera arbetsoduglig och arbetsovillig, och han därjämte ofta ökar hemmets elände genom att misshandla de hemmavarande, så har jag till sist ansett mig böra gå den väg, som här är föreslagen.

Man skulle ju kanske kunna invända, särskilt vi som hava det något så när bra, att det väl icke är så farligt. Jag skulle då vilja säga, att vi ännu icke sett slutet på de förhållanden, som nu äro rådande. Mig förefaller det, som om man skulle kunna befaras både att arbetslösheten och bristen på livsmedel dessvärre komma att ytterligare och i hög grad tilltaga. Det förefaller mig därför, som det borde vara statsmakternas plikt att på varje punkt, där man kan i någon mån hjälpa, även göra det. Där man kan i någon mån hindra det onda att utbreda sig, har man också skyldighet att göra det.

Under år 1909 hade vi här i landet tillfälligt förbud under den s. k. storstrejken. Det, som mest fäst sig i mitt minne från den tiden var ett yttrande av en arbetarhustru, vilket förut återgivits, men som det icke skadar att erinra om även i detta sammanhang. Hon erkände, att det i hemmet var ytterst dåligt med maten, men i alla fall voro de där dagarna de lyckligaste hon haft i sitt äktenskap, därför att mannen åtminstone icke kom hem drucken och misshandlade familjen. Nu erkänner jag, att ett sådant motiv skulle kunna anföras även för det permanenta förbudet, men det är väl ändå så, mina herrar, att ett sådant skäl verkar mångfaldigt kraftigare under nuvarande förhållanden, i ett ögonblick, då nöden hotar att stiga och redan stigit över tröskeln i tusentals fattiga hem.

Det talas så mycket om samhällssolidaritet. Jag undrar, om icke

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.

första kammaren i dag skulle kunna i *handling* visa, att den verkligen vill samhällssolidaritet, och det är därför, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Den förste ärade talaren har starkt framhållit de betänkligheter, som väckts hos honom till följd av utskottets hemställan, och de olägenheter, som kunde följa av ett bifall till utskottets förslag. Han pekade på den arbetslöshet, som i vissa fall kan förmodas uppkomma, och på de förluster industrien kan göra, och det är onekligt, att betydande svårigheter i vissa hänseenden skulle komma att uppstå. Men jag tror, att de dock skulle kunna övervinnas. Man får ju också förutsetta, att utskottet och de stora partier, som stå bakom utskottets hemställan, tänkt på sådana saker, innan de framkommit med förslaget. Då särskilt den förste ärade talaren nämnde därom, att man kunde befara att tillverkade maltdrycker skulle förfaras och därigenom förlust uppkomma, får jag säga, att jag icke tror, att någon fara därför behöver föreligga. Ty det vore väl antagligt, att ifall riksdagen skulle besluta vad här föreslås och Kungl. Maj:t vidtager åtgärder, Kungl. Maj:t gör det på sådant sätt, att övergången icke blir så orimligt brådstörtad eller hård. Men enligt min mening är det en bestämd förutsättning för bifall till utskottets förslag, att skälig ersättning lämnas för uppkommande förluster. Då riksdagen år 1905 åt Kungl. Maj:t överlämnade befogenhet att under vissa omständigheter vidtaga inskränkningar eller stadga förbud mot försäljning av alkoholhaltiga drycker, uttalade riksdagen »sin förvissning därom, att Kungl. Maj:t komme att vid handhavandet av nämnda befogenhet taga behörig hänsyn till de förluster, som genom de nya bestämmelsernas tillämpning kunde vållas både tillverkare och arbetare, ävensom till de befogade ersättningskrav, vilka från deras sida i anledning därav kunde resas». Utskottet yttrar med anledning härav: »Utskottet har givetvis icke kunnat underlåta, att icke minst med anledning av vad riksdagen sålunda uttalat, vid övervägandet av föreliggande fråga taga hänsyn till den omständigheten, att ett förbud kan föranleda skäliga ersättningsanspråk från åtminstone en del av ifrågavarande yrkesutöware.» Det är emellertid enligt min mening en *bestämd* förutsättning för ett bifall till förevarande förslag, att man tillser, att icke befogade ersättningskrav för förluster lämnas oersatta.

Kunde man genomföra den sak, som nu föreslås, skulle ett beslut härom hälsas med stor tillfredsställelse hos vida lager av vårt folk. Jag har här en framställning från min hemort, representerande 3.500 personer, i vilken ett sådant önskemål uttalas; och jag är viss om att den tanken, den bönen också rör sig i många hjärtan runt om i landet under dessa svåra tider. En sådan försäkelse, som det här är fråga om, skulle enligt min mening anstå vårt folk i denna allvarsamma tid, och jag tror, att det skulle vara värt att bringa de offer, som saken kräver. Penningar finnas i landet, så att jag tror, att det skulle kunna uthärda de ekonomi-

ska offer, som fordras, för att få saken igenom. Däremot tyckes det stundom, som om allvar och lust till försakelse funnes mindre. Man tvingas till en sådan reflexion, då man ser, huru nöjeslivet, även under denna tid, florerar.

Emellertid, herr greve och talman, kan jag icke obetingat förordna utskottets hemställan såsom den här är avfattad, utan jag ber att få framställa det särskilda yrkandet, att kammaren ville, endast under förutsättning att skälig ersättning lämnas för förluster och mistad arbetsförtjänst, bifalla vad utskottet i punkt 1 har hemställt.

Herr Ström: Utskottet har tillstyrkt den del av min motion, som liksom flere andras framställningar avser tillfälligt förbud, men återigen avstyrkt den del, som går ut på permanent förbud efter viss övergångstid. Då det nu icke torde vara skäl att lämna någon ytterligare motivering utöver vad redan skett för förslaget om tillfälligt förbud, skall jag bedja att få säga några ord om det permanenta.

Jag vill då först i förbigående betona, att jag icke, såsom det kanske framställdes på något håll, skulle vara en motståndare till det lokala vetot. Det föreligger ju icke i dag, men jag vill dock i korthet nämna, att jag icke anser det lokala vetot lösa den stora fråga, som föreligger, i alla fall icke så snabbt eller på det sätt, som skulle vara önskvärt. Här ha nu emellertid nykterhetsvännerna år efter år krävt lösning eller åtminstone en lösning i någon mån av denna fråga genom införande av lokalt veto, men denna kammare, som icke godvilligt biträder något förslag till lösning av nykterhetsfrågan, har också ständigt sagt nej. Jag frågar: huru länge skall nykterhetsfolket nöja sig med detta, att komma igen och komma igen med samma framställning och samma ödmjuka krav utan att det länder till något resultat? För min del skulle jag vilja säga, att nykterhetsfrågan icke löses, förrän nykterhetsvännerna taga mod till sig och vänsterpartierna, som äga den gemensamma voteringsmajoriteten, fordra, att den verkligen användes för att framdriva en lösning av nykterhetsfrågan. Dessa partier hava dock i årtal haft en stor majoritet i andra kammaren och ha en alldeles avgjord folkmening bakom sig. Denna fråga har strandat uteslutande på det motstånd, som funnits i denna kammare. För min del har jag icke den förhoppning, som utskottets ärade ordförande uttryckte, att samhällssolidariteten i denna kammare skulle vara så stark, att man nu här skulle giva sitt bifall till förslaget om tillfälligt förbud. Jag är övertygad, att denna kammares majoritet kommer att avslå det. Det är med denna frågas lösning samma förhållande som med många andras, vilka strandat på första kammarens motstånd, att för dess lösning icke finnes någon annan utväg än att använda den makt, som riksdagsmajoriteten har genom den gemensamma voterings begagnande. Då har den önskade lösningen majoritet, och denna bör ock begagnas. Folkets urgamla rätt att sig självt beskatta tillkommer riksdagen

*Ang. förbud
mot tillverk
ning och för
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

allena. Det är icke utan mening som detta är sagt, och denna rätt kan också användas till genomdrivande av sådana reformer, som länge sedan hava mognat i folkets medvetande. Därför skulle man kunna fråga sig, vartför nykterhetsfolket och vänsterpartierna, som ju, åtminstone i dylikt avseende, kunde få en omedelbar lösning av frågan till stånd, icke hava begagnat sig av den makt, de äga i och med att de hava majoritet i gemensamma voteringar, för att bryta det envisa motståndet mot folkets krav och för att mot detta resa ett annat motstånd, som slutligen måste framtinga denna frågas lösning. Om det beslut, som fattades på den senaste förbuds-kongressen, innebar en allvarlig maning att beträda denna väg och denna maning följes, tror jag, att vi inom kort få uppleva en lösning av nykterhetsfrågan. Men har man nu kommit så långt, synes det mig bäst att icke krypa fram, utan på en gång taga steget ut genom en kort avvecklingsperiod fram till det rena totalförbudet.

Se vi icke, huru förbudet går segrande fram runt omkring oss? I Finland och Ryssland har man infört totalförbud, som faktiskt givit ytterst goda resultat. Jag vill anföra ett par exempel. Den ryske finansministern Bark har vid upprepade tillfällen och senast vid en intervju med en engelsk tidningsman påpekat, vilken påtaglig ökning i arbetsintensitet och produktionskraft, som i Ryssland efter förbudets införande visat sig. Och trots krigets ekonomiska förstörelsekraft och den dyrtid, som där uppstått, är i alla fall att märka ett välstånd inom rätt avsevärda lager av det ryska samhället, som endast kan skrivas på rusdrycksförbudets konto. Egendomligt är att finna, att i Ryssland liksom i Amerikas förbudsstater och Norge samt för övrigt annorstädes, där förbudet genomförts, samtidigt med att folket icke är i tillfälle att förstöra sina pengar på spritvaror, framträtt en stark stegring i åtgången på andra artiklar, som äro verkligen nyttiga, såsom kläder och skodon och sådant, som folket verkligen behöver. En god mätare på förbudets värde i ekonomiskt hänseende har de ryska sparbänkernas insättnings- och uttagningsstatistik kunnat avgiva. Denna statistik visar under tiden 1913—1915 följande siffror för det belopp, varmed insättningarna överstego uttagningarna:

1913 första halvåret	överskott	21.6	miljoner	rubel,
» andra	»	17.3	»	»
1914 första	»	18.8	»	»
» andra	»	70.4	»	»
1915 första	»	300.1	»	»

Det var under senare halvåret 1914, som förbudet inträffade. Statistikerna från 1916, som ännu icke föreligger, torde icke komma att jäva nu redan föreliggande siffror.

Vidare har professor Sjögren, som under lång tid varit bosatt i Ryssland, i en uti Dagens nyheter återgiven intervju förklarat, att det vore av största intresse att iakttaga smitförbudets verkningar. Detta förbud är, säger han, »ytterligt strängt genomfört; det

är i hela det stora Ryssland praktiskt taget omöjligt att få sig en sup. Kronans tusental brännvinsbutiker stå obevekligt stängda. Till och med på första klassens lokaler erhåller man endast lätta viner, en så stark vara som portvin är förbjuden och står heller icke att få. Och det märkvärdiga är att alla finna sig häruti utan klagan. Många stadsdumor och semstvförsamlingar ha redan ingått till regeringen med skrivelser, vari uttalas förhoppningen, att spritförbudet måtte upprätthållas, även när kriget en gång upphört.» Han fortsätter sedan att skildra, vilka goda verkningar spritförbudet på andra områden medfört.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Ett annat vittnesbörd lämnas av svenske konsuln i Petrograd, herr Widerström, en person med officiell ställning, som uti ett avgivet utlåtande yttrat: »På uppblomsringen av Rysslands egen industri kommer det sedan krigets början existerande spritförbudet att ha en ofantlig inverkan. Mot krigets många faror och olyckor kan det ryska folket med tacksamhet och glädje sätta välsignelsen av spritförbudet.» Och han säger sedan i fortsättningen: Så har t. ex. »försäljningen av manufakturvaror efter krigets utbrott avsevärt ökat. I stället för att lämna arbetsförtjänsten på krogen, begagnade man den till att skaffa mat och kläder — och att sätta in på bankerna. I hamn- och lastningsplatserna är förhållandet särskilt iögonfallande. De i trasor höljda figurerna äro nästan försvunna, och i stället för att begära allmosor till brännvin och nattbärberge, förekommer det att de förut förfallna männen skänka pengar i sparbössorna till lindring av nöden bland de av kriget lidande.» Han fortsätter sedan att skildra de goda verkningar förbudet i övrigt medfört. Skatteinbetalningarna ha ökat ofantligt, och brandförsäkringsbolagens statistik angående eldsvådor visar, att dessa äro i högst väsentligt avtagande, beroende därpå att i Ryssland eldsvådorna ofta bero på olyckor, som uppkommit till följd av arvändning av rusdrycker.

Docenten Karlgren, som under flera resor i Ryssland ägnat dessa förhållanden särskild uppmärksamhet, meddelar, »att man före förbudet beräknat en årlig totalförlust av ungefär 500 miljoner rubels värde genom eldsvådor, men att denna förlustsumma sjunkit till ungefär 250 miljoner, alltså med 50 procent efter förbudet».

Jag skulle här kunna fortsätta skildringen, huru förbudet verkat i Ryssland på ytterligare många områden, men jag skall icke gå längre i denna statistik, endast anföra ytterligare några siffror:

I de vårdanstalter för alkoholister, som »Sällskapet för folknykterhet» underhåller i Petrograd, intogos under senare halvåret 1913 och 1914 följande antal patienter (förbudet började, först blott som brännvinsförbud, den 16 juli 1914).

	1913	1914	1913	1914
Juli	154	56	Oktober	131 0
Augusti	147	5	November	117 1
September	136	3	December	63 2.

Och dylika siffror finnas för andra städer, exempelvis för Moskva, av precis samma innebörd.

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

Brottmålsstatistiken för första halvåret av 1914 (utan förbud) visar 261,953 vid städernas underdomstolar åtalade brott, för motsvarande halvår av 1915 (med förbud) 193,036.

Man ser således, att på vitt skilda områden en synnerligt effektiv verkan inträtt av det i Ryssland tillämpade förbudet, och enligt nyligen erhållet meddelande i telegram från Petrograd har den ryska duman för sin del beslutit, att detta tillfälliga förbud skall bli permanent även efter kriget. I Amerika har även spritförbudet gått fram med stormsteg, erövrade den ena staten efter den andra. Således har i andra länder detta förbud faktiskt genomförts, medan vi här i Sverige icke komma ur fläcken.

Herr Östberg, som öppnade denna debatt, yttrade, att vi i själva verket hava förbud här i landet; vi ha så starka restriktioner, att de skulle motsvara ett förbud. Detta är icke riktigt, men om så skulle vara, vore det så mycket större skäl, synes mig, att tillse, att icke, då freden kommer, man åter öppnar alla slussar för spriten, utan att man till dess har ett beslut på permanent rusdrycksförbud, som efter en avvecklingsperiod kunde träda i kraft.

Sedan jag väckte min motion om permanent förbud, har från skilda håll i landet insänts en ofantlig mängd instämmanden, och det torde icke vara tu tal om, att icke folket önskar detta förbud. Vore folkets ledare av samma åsikt härvidlag som den stora folkmajoriteten i denna fråga, så skulle vi redan nu hava förbud. Utskottet har endast anfört ett skäl däremot, och det är, att utredningen icke är färdig. Ja, det är ju ett skäl, men det synes mig icke vara avgörande. På denna utredning har kommissionen arbetat i fem år, arbetar nu på det sjätte och är ännu icke färdig därmed. Under tiden genomföres förbud i många andra länder, men vi hava icke en gång någon säker förhoppning om, till vilken tid utredningskommissionen kan bli färdig med sitt förslag. Kommissionen har vid flera tillfällen låtit förstå, att arbetet förhalats på grund av att den icke av regeringen erhåller tillstånd och medel till de specialutredningar och upplysningar, som för utredningen äro nödvändiga. Jag ber att få säga, att detta är något, som svenska folkets flertal i längden icke kan finna sig i. 1914 vräkte de, som älska en stark militärmakt, genom en kupp undan en annan kommitté, som dåvarande statsministern tillsatt, nämligen försvarsberedningarna, därför att man icke ville finna sig i ett längre dröjsmål än två år, men här sitter man, såsom jag sagt, på sjätte året och väntar, och ingenting kommer fram. Detta kan jag för min del icke finna vara riktigt.

Mina herrar! Alla moraliska, folkhygieniska, nationalekonomiska och sociala skäl tala för ett spritförbud. Folket vill ha det. folket begär att få slippa brännvinet och hela den förödande spritflod, som skapar så många brott, som förstör så många existens och ruinerar så många hem. Vore det då icke att följa både — om jag får använda ett gammalt uttryck — gudomlig och mänsklig lag, om man lyssnade till folkets röst, som här vill göra sig hörd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till första punkten

i detta utlåtande samt avslag på andra punkten och bifall till den av mig i den däri avsedda frågan väckta motionen.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Herr F o r s s m a n: Den ärade talaren på Jönköpingsbanken avvisade reservanternas invändning mot ett tillfälligt spritdrycksförbud, att redan tillverkade maltdrycker skulle komma att förfaras genom förbudet mot försäljning, därmed att han förväntade, att Kungl. Maj:t naturligtvis skulle bestämma en sådan övergångstid, att dessa drycker bleve förbrukade, innan förbudet komme till stånd. Jag menar då, att man under sådana omständigheter ingen anledning har att föreslå eller yrka på förbud för tillverkning av maltdrycker eller brännvin, då denna faktiskt, redan är på väg att inställas. När förbudet komme till stånd, skulle ställningen vara sådan, att man ingenting tillverkade och ingenting hade att försälja. Varför då förbud?

Så har utskottets ärade ordförande såsom skäl för utskottsbe-
tänkandet anført en del av de skäl, som vanligen anföras för ett permanent förbud. Han tillade, att enligt hans mening tiden skulle vara sådan, att den ännu mer än i vanliga fall krävde ett förbud. Ja, jag undrar det. Vi hava dock, såsom alla veta, på sista tiden genomfört ytterst långt gående restriktioner och fått till stånd en ransonering av alkoholhaltiga drycker, som bringar oss mycket nära gränsen till förbudet. Herr finansministern yttrade, vill jag minnas, under remissdebatten, att det gått så långt med ransonering och inskränkningar, att nästa steg ovillkorligen måste innebära ett förbud. Jag tror således icke, att det kan sägas, att närvarande tid särskilt kräver förbud såsom en åtgärd, för att mindre karaktärsfasta människor därigenom skulle skyddas från frestelsen att lägga ned pengar på spritvaror och sålunda riskera sin och familjs ekonomiska existens.

I övrig har man här talat om att livsmedelsknappheten skulle nödvändiggöra detta tillfälliga förbud, men däremot har min medreservant, den förste ärade talaren, invänt, att för närvarande förbrukningen av livsmedel för beredande av alkoholhaltiga drycker, redan upphört. Nu hava emellertid motionären och utskottet icke endast sett denna fråga ur folkhushållningens synpunkt, utan även framhållit några goda resultat i annat avseende, som ett förbud enligt deras mening skulle medföra. Så har av motionärerna bl. a. erinrats därom, att i dessa tider stora och växande krav ställas på vårt folks förmåga av kraftutveckling, och enligt utskottets mening, bör det ifrågasatta tillfälliga förbudet bedömas även och icke minst med hänsyn till möjligheten att genom detsamma stärka folkets förmåga att motsvara dessa krav. För min del måste jag ställa mig mycket tvivlande i fråga om en sådan effekt av den föreslagna åtgärden. Det synes mig bevisa en mycket stor optimism hos de ärade motionärerna och utskottsmajoriteten, att de kunna förvänta en så betydande inverkan på vårt folk av en övergång till tvångsabsolutism från en genom långt drivna restriktioner till ett minimum nedbringad spritkonsumtion. I Tyskland pågår trots den långt gångna livsmedelsknappheten tillverkning av öl och andra alkoholhaltiga drycker.

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

Till en medarbetare i Vossische Zeitung har nyligen av vederbörande bestämmande myndighet med anledning av ett rykte, att öltillverknin-
ningen skulle inställas, meddelats att hittills de bryggerier, som ut-
föra leveranser till hären, hava erhållit 16,5 % och de mindre brygge-
rierna 13 % av sin fredsförbrukning av korn, samt att, om icke korn
vidare kunde tilldelas dem, de befintliga öltillgångarna skulle räcka
till mitten av juni månad och för de större bryggerierna, som hushål-
lat med sitt maltförråd, hela sommaren.

Man har således i Tyskland inga betänkligheter emot att i mån
av tillgång låta tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga dryc-
ker fortgå, och ingen lär väl dock vilja göra gällande, att det
tyska folket skulle hava mindre behov av förmåga av kraftutveck-
ling än det svenska, eller att den tyska civila och militära ledningen
skulle vara ur stånd att bedöma, vad som gagnar eller skadar dess
folks energiutveckling.

Herr greve och talman! Då jag efter sorgfällig undersökning
av föreliggande fråga icke kunnat finna, att avsevärda fördelar ge-
nom ett tillfälligt förbud skulle vinnas, men väl ganska avsevärda
olägenheter uppstå, ber jag att få yrka avslag på såväl motionen som
utskottets hemställan samt bifall till den av herr Lyckholm m. fl
avgivna reservationen.

Herr Pers: Vid liknande tillfällen har förut varit vanligt,
att starka opinionsyttringar utifrån landet strömmat in till riks-
dagen. Vid det här tillfället har man icke hört av så mycket i den
vägen, men ett par talare ha dock nämnt, att opinionsyttringar in-
kommit, och i bevillningsutskottet har jag hört att en hel del sådana
mottagits. Det är icke lämpligt att framföra alla dessa, men till
mig har en hänvändelse gjorts som påkallar ett undantag. Det är
nämligen kvinnoföreningen Vita Bandet, en nykterhetsorganisation
för kvinnor här i landet, som bett mig till kammaren framföra en
framställning, som ursprungligen varit riktad till bevillningsutskot-
tet. Det föreligger ett särskilt skäl att föredraga denna framställ-
ning däruti, att kvinnorna äro berövade rätten att avsevärt påverka
denna kammars och riksdagens sammansättning, men det är ju i
alla fall så, att denna fråga nära berör kvinnorna såsom särskilt in-
tresserade av familjelivet i högre grad än männen. Deras skrivelse
lyder så:

»I snart tre år har världsbranden rasat. Hittills ha vi lyckligt-
vis undgått att dragas med i virveln, men tungt ha dess verkningar
även vilat över vårt land. Trots detta har ett ohejdat lyx- och nöjes-
liv utvecklats. Stora rikedomar ha förvärvats. För varje dag som
går stiger priset på livsfrönödenheter, kläder och andra förbruknings-
artiklar alltmer i höjden. Då rikedomen stannat på jämförelsevis
få händer, drabbar dyrtiden känbarast de mindre välsituerade i
samhället. På sista tiden har verklig livsmedelsbrist uppstått, ty
det ena efter det andra av våra födoämnen drages ju numera in un-
der statens reglering, medan importen blir allt ovissare under nu
rådande krigsläge. Under en sådan tid, då hela nationen på grund

av livsmedelsbrist måste underkasta sig ytterst kännbara försaker, kan det icke anses försvarligt, att näringsämnen av något slag få förvandlas i resdrycker, vilkas konsumering ytterligare ökar nöden och fattigdomen.

Samtidigt som kvinnorna i otaliga hem med förtvivlan fråga sig vad de skola mäta de sina med, fortgår ett systematiskt förödande av våra billigaste och viktigaste näringsämnen till rena lyxändamål. Det måste anses otillständigt, att under nuvarande förhållanden några som helst livsmedel få användas för tillverkning av några alkoholdrycker.

De nuvarande restriktionerna äro halvmesyurer, som äro oss ovärdiga och vittna om svaghet och planlöshet. Steget måste nu tagas helt ut och tillfälligt förbud utfärdas och detta för såväl all tillverkning som all försäljning av alkoholdrycker, ty det är ej endast landets förråd av födoämnen utan även hemmens penningtillgångar som måste räddas. Vi finna det beklagansvärt, att medan världen runtom lider, svälter och förblöder, de svenska männen krampaktigt gripa efter sin motbok, som om den inneslöte deras själ.

Nu stå vi inför förhållanden, som förbjuda ofruktbart teoretiserande och mana till snabb handling.»

Framställningen utmynnar i en hemställan till utskottet att avsluta sig till detta förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholdrycker under kristiden. Denna framställning riktas sålunda nu med detta till denna kammare. Jag vet att kammarens majoritet här anser sig bedöma denna fråga ifrån en högre och upplystare ståndpunkt och icke vill taga hänsyn till sådana här känslöskäl. Kammaren vet, att den i det fallet står i motsats mot den stora majoritetens av svenska folket uppfattning. Det är stora delar av vårt land, som nu under årtionden levat under praktiskt rusdrycksförbud. Tillfällena att erhålla rusdrycker ha varit så inskränkta, att man vant sig av från dessa drycker, men stadskulturen har ännu i sig inmängd denna beståndsdel, denna cirkulation av rusdrycker. Nu ställes denna stadskultur inför den frågan, om det inte vore lämpligt att åtminstone för detta tillfälle, för dessa månader och kanske dessa år, som ligga närmast, när livsmedlen blivit så inskränkta, att den största ansträngning kommer att riktas på, att den svenska jorden skall frambringa tillräckligt med födoämnen för svenska folket, denna kammares majoritet skulle vilja stiga ned från sitt höga, upplysta bedömande av denna sak och ta ett praktiskt steg för att hjälpa landet att komma över dessa svårigheter.

Det har här talats om, att alkoholtillverkningen nu icke har något inflytande på livsmedelstillgången, ty brännvinsbränningen har upphört, och mältningen har kanske också i det närmaste upphört eller står under avtynande. Ja, men jag förmodar, att dyrtiden icke kommer att avtaga under de närmaste månaderna och med största sannolikhet icke under de närmaste åren. Så ha vi hösten, som kommer, och vi skulle genom ett beslut i dag hindra potatisodlarna och kornodlarna att inrikta sin plantering och sådd på att skaffa råämnen till brännvinspannorna och bryggerierna. Man får under hös-

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.

(Forts.)

tarna se telegram från våra södra provinser, att om icke brännvins-tillverkningen får fortgå, en mängd potatis hotas att fördärvas, ty det är sådana slag av potatis, som endast lämpa sig för brännvins-bränning, och man vet icke, vad man skall göra av den. Genom ett beslut i dag skulle odlarna tvingas att inrikta sig på att odla sådana potatissorter, som äro lämpliga att förtäras av människor. Det är nu ont om potatis, och kanske det blir så längre fram i år också. Detta är en synpunkt, som jag hemställer till herrarna att taga i övervägande.

Det inlägg i debatten, som gjordes för att sträcka denna fråga längre, än utskottet gjort, tror jag icke är lämpligt att ta hänsyn till, när man vet, var majoriteten uti denna kammare finnes, och vilken åsikt man här har om denna sak. För min del vill jag nu rikta en vädjan till kammarens majoritet för de närmaste månaderna och de närmaste åren, och jag vill göra det ur den synpunkt, som kvinnorna här mest tryckt på, nämligen att det råder brist på livsmedel, och att vi böra se till, att vad som kommer att odlas på den svenska jorden är ägnat att rädda det svenska folket från svält och nöd.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljunggren, Elof: Herr talman! Då jag i utskottet varit med om att för närvarande avstyrka förslaget om permanent rusdrycksförbud, så har det icke skett till följd av ett underkännande av de synpunkter, som herr Ström framhållit. Tvärt om äro de av den beskaffenheten, att jag till alla delar instämmer i dem, men jag har varit med om avstyrkandet, därför att den utredning, som vi vänta från kungl. nykterhetskommittén, icke ännu föreligger och likaså i den vissa förhoppningen, att kungl. nykterhetskommittén snart nog skall kunna vara färdig med sin utredning, som jag gissar måste utmynna i ett förslag om permanent rusdrycksförbud och om bästa sättet att nå och genomföra detta allmänna rusdrycksförbud. Jag uttalar samtidigt den förhoppningen, att icke stenar må läggas i vägen för kungl. nykterhetskommittén i dess arbete, utan att den snarast möjligt må bliva färdig med sitt utlåtande.

Beträffande det tillfälliga rusdrycksförbudet kan jag instämma med den förste ärade talaren, då han säger, att i första rummet vår strävan måste gå ut på att bevara livsmedelstillgången, men han tillade sedan, att man icke behöver skriva till Kungl. Maj:t för att vinna detta ändamål. För mig synes det vara ett underligt sätt att bevara livsmedelstillgången, när man under denna kristid både föregående år och i år i stället för att bevara livsmedlen låtit dem brännas upp i brännvinspannorna. För år 1913—1914 tillverkades 42 miljoner liter brännvin, för år 1914—1915 18 miljoner och för år 1915—1916 31 miljoner liter brännvin och för i år 1916—1917 blir tillverkningen, enligt vad kontrollstyrelsen meddelat, 16 miljoner liter femtioprocentigt brännvin. Det synes mig verkligen vara ett konstigt sätt att bevara livsmedlen att på detta sätt bränna upp dem i pannorna. Under tillverkningsåret 1914—1915 förbrukades av brännerierna över

118,000 ton livsmedel, och under året 1915—1916 minst 90,000 ton. Och under året 1916—1917 användes för öltillverkning 25,000 ton korn och enbart för öltillverkningen förbrukades under år 1914 till 1917 ej mindre än omkring 100,000 ton korn eller hälften av hela vår nuvarande livsmedelsbrist. Med tanke härpå synes det mig, som om herr Östberg verkligen borde besinna, om man gjort allt som göras kan för att bevara våra livsmedel.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Beträffande sedan skälen för avslaget så anförde han i fråga om brännvinet, att man i år har brännt vad som över huvud taget finnes att bränna. Då borde, synes det mig, åtminstone från herr Östbergs synpunkt ej någon skada kunna uppstå, om man beslutar skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud. Och beträffande malt-dryckerna ha ju kontrollstyrelsen och socialstyrelsen i sitt utlåtande sagt, att det torde vara av behovet påkallat att hädanefter upprätthålla ett ovillkorligt förbud mot mältning. Det tyder på, att man även beträffande maldryckerna insett, att det i fråga om livsmedlen verkligen är nödvändigt att sätta stopp.

Det sades av en föregående ärad talare, att restriktionerna åstadkommit stor nytta, och jag skall vara den förste att erkänna, att så är förhållandet. Särskilt när det gäller brännvinskonsumtionen, är det en himmelsvid skillnad nu mot vad det var förut. Men i varje fall kan den, som i likhet med mig haft tillfälle att i en styrelse för ett brännvinsbolag se till, vad som kan göras i saken, lägga märke till vilka verkliga svårigheter och ledsamheter den konsumtion, som ännu förefinnes, i alla fall kan åstadkomma.

I detta sammanhang, herr talman, får jag lov att säga, att även om, som också jag erkänner, genom restriktionerna beträffande konsumtionen av brännvin mycket gott vunnits, detta dock betydligt motverkas genom förbrukningen av viner och maldrycker. Kungl. Maj:t har ju genom sin kungörelse den 3 november 1916 meddelat Kungl. Maj:ts befallningshavande i de olika länen, att de icke skola bevilja vinförsäljningsrättigheter till speceributiker annat än i undantagsfall. Om detta hade tillämpats i hela Sverige, så tror jag också, att det länt saken till godo. Men, herr talman, hur har det tillämpats? I vårt län begärdes det av 25 vinhandlare, som förut haft vinrättigheter, att ånyo få sådana, men i stället för att bevilja endast undantagsvis, så beviljade Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län alla de 25 gamla. Enligt mitt sätt att se saken är detta ett mycket märkligt sätt att tillämpa Kungl. Maj:ts kungörelse av den 3 november 1916. När det nekas brännvin på brännvinsmagasinet, så går vederbörande till vinhandlaren eller ock till någon av dessa många specerihandlare, och när han möjligen skulle nöjt sig med kanske en tredjedels liter brännvin, så kan det hända, att han i stället köper en mångfald flaskor vin. Det finnes specerihandlare, vars hela omsättning av vin efter vad som uppgivits gått till mer än hälften av den summa, vartill omsättningen av alla deras varor i övrigt gått. Dvlika exempel kunna ses även från min hemstad.

Beträffande vidare den rika öltillgången är det ju givet, att även den har sin inverkan, så att man även efter alla restriktioners infö-

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.

(Forts.)

rande kunnat få se en massa såväl äldre som yngre personer ragla på gatorna. Det synes mig, som om vi i denna kristid, varunder vi leva, böra se till, att det ena göres, men det andra icke underlåtes.

Det är en sak till, herr talman, som jag, innan jag slutar, skulle vilja framhålla. Det var en föregående talare, som från sin hemort meddelade åtskilliga opinionsyttringar, som kommit honom tillhanda. Jag har här i min hand över 200 resolutioner från Örebro län, bakom vilka stå minst 25,000 personer, vilka ha översänt dem till mig för att jag skall överlämna dem till kungl. finansdepartementet. Undertecknarna av dessa resolutioner äro män och kvinnor ur alla samhällsklasser, ur alla politiska partier, av olika uppfattning även i nykterhetsfrågan. Men i denna punkt äro alla ense. En av dessa resolutioner är synnerligen kort och jag tager mig friheten, herr talman, att läsa upp den:

»I en tid, mer allvarsdiger än någonsin, har Sveriges nykterhets-sällskaps representantförsamling i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla så länge nuvarande svåra kristid varar.

Alla Sveriges nykterhetsvänner instämma förvisso i denna förhoppningsfulla vädjan.

Det kan icke vara för land och folk gagnande, ej heller lämpligt och rätt, att under en tid, då bröd saknas, förvandla födoämnen till rusdrycker eller låta krogar och försäljningsställen fortsätta sin förärvbringande verksamhet.

I Guds, i fosterlandets, i hennens och barmhärtighetens namn anropa vi Eders Kungl. Maj:t: Förbjud tillverkning av rusdrycker! Stäng krogar och andra spritförsäljningsställen!»

Herr talman, jag tror, att om första kammaren i dag skulle gå med på detta förslag, som här föreligger från bevillningsutskottet, det skulle bli glädje i mång tusen hem i Sveriges land, och många tårar, som fällas, skulle torkas. Det är för de många tusen kvinnorna och barnen, som lida nöd ute i Sveriges bygder, som vi ställa en vädjan till första kammaren att behjärta dessa synpunkter och gå med på denna bevillningsutskottets framställning.

Herr Boberg: Herr greve och talman! Jag hade begärt ordet för att få tillkännagiva, att jag kommer att rösta för utskottets förslag. Gentemot den siste talaren kan jag dock ej undgå att anmärka, att om han och många andra varit med om att taga det förslag, som varit möjligt att taga, vinet och ölet skulle ha kommit under restriktionerna och sålunda ej kunnat åstadkomma dessa förskräckliga härjningar, som de nu göra. *Frågan är emellertid ingen partifråga.* För min del skulle jag ha önskat, att gränsen mellan de tillåtna och de ej tillåtna maltdryckerna hade dragits vid pilsnerdrickats gräns. Jag tror nämligen ej, att några människor fördärva sig med att dricka *enbart* pilsnerdricka. Och om det skulle finnas sådana individer, så tror jag, att de utgöra ett sådant undantag, att hänsynen till dem ej behöver vara avgörande vid ett sådant här tillfälle.

Jag erkänner, att den föreliggande frågan har sina stora vanskligheter och omständigheter, som man måste taga hänsyn till. Och det är ej utan en viss tvekan — synnerligen med hänsyn till ersättningskraven — som jag gått med på utskottets förslag. Jag tror också, att i verkligheten förbudet ej kommer att uträtta så mycket, som man i allmänhet hoppas. Men då jag ej på något sätt vill giva mig sken av att motverka nykterhetssaken i landet, har jag ställt mig på denna sida.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Ports.)

Förhållandena äro nämligen sådana, att rusdryckerna på grund av själva lägets natur komma att inskränkas vecka efter vecka. Vi gå på denna naturliga utvecklingsväg hän mot ett tillstånd, som inom kort kan närma sig förbudet. Man får ju också beräkna, att även om ett tillfälligt förbud, som jag gärna önskar, bleve infört, de rusdrycker, som finnas i landet, ej därför komma att tappas i sjön, utan säkert komma att konsumeras på ett eller annat sätt. Detta är ju klart för oss alla. Även med hänsyn till de olägenheter, som man har att vänta beträffande ersättningsanspråk från deras sida, som ha sin näring av dessa dryckers tillverkning och försäljning, kunde man vara frestad att bida tiden och låta saken ha sin naturliga utgång. Men då ropet på ett tillfälligt förbud ljuder starkt och mäktigt över landet, och alla dessa personer ej kunna känna sakens praktiska läge, och ett avslag skulle verka mycket beklämmande ute bland folket i landet, anser jag det klokast gå denna opinion till mötes. Tiden är, såsom framhållits, allvarlig. Det är ont om livsmedel. Nöden kan snart bli större, än vad den nu är.

På grund av vad jag sålunda anfört, kommer jag för min del att lägga min röst till förmån för utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag är mycket tveksam, om jag skall besvara kammaren vid denna sena timma, då jag har en mycket stark känsla av att ledamöterna kunna känna sig trötta och vilja få ett slut på debatten. Jag har emellertid känt det som en bjudande plikt att söka i min mån bidra till att om möjligt ett bifall till utskottets förslag här i kammaren måtte kunna uppnås. Jag är, herr talman, för min del ingalunda blind för de svårigheter och olikartade konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till utskottets hemställan, därest Kungl. Maj:t i enlighet därmed kommer att utfärda ett tillfälligt förbud. Tvärtom, jag uppskattar till fullo dessa hinder och svårigheter, men jag har den bestämda uppfattningen, att överbärande fördelar för landet skulle vinnas, om vi kunde få till stånd ett tillfälligt förbud under denna kristid.

Även om man ej på något annat sätt kunde bliva övertygad om den saken, så synes det mig, att därest man med någon uppmärksamhet studerar förhållandena sådana de utvecklats i Ryssland efter krigets början och verkningarna av det tillfälliga förbudet där — att döma av redogörelser, vars sanningsenlighet man icke har anledning att betvivla — man måste komma till den uppfattningen, att förbudets verkningar därstädes varit i hög grad betydelsefulla. De ha varit betydelsefulla ur två synpunkter. Dels därför, att det gi-

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.

(Forts.)

vetvis åt nationen besparats stora massor av livsmedel, som eljest skulle ha förvandlats till rusdrycker, men dels och naturligtvis förnämligast med hänsyn till de goda verkningar, som den allmänna nykterheten medfört för landet, och som i så hög grad ökat dess prestationsförmåga och motståndskraft å skilda områden. Jag tror icke, att någon kan underskatta den stora betydelse, som det utfärdade rusdrycksförbudet har haft för Ryssland i det nu pågående kriget, icke minst därför, att tsaren resolut utfärdade rusdrycksförbudet på ett så tidigt stadium, som där ägde rum. Vi ha nyss hört redogörelse för de goda ekonomiska verkningarna därav, hursom lantbefolkningen där har gjort stora besparingar, ökat sina insättningar i sparbankerna med det mångdubbla mot vad som förut var förhållandet. Och detta har skett mitt under det att detta land utkämpar det blodigaste krig, som det haft att utkämpa. Vi ha även sett, hursom man i andra länder, som deltaga i kriget, allvarligt umgåtts med tanken på att vidtaga liknande åtgärder, och det trots att den allmänna folkmeningen sannerligen icke inom dessa länder är för förbud eller restriktioner över huvud.

I det avseendet är förhållandet här i landet helt annorlunda. Den mening, som utskottets förslag omfattar, upp bäres av en så övervägande del av det myndiga svenska folkets flertal, att man icke ett ögonblick behöver sväva i tvivelsmål om huru frågan ligger i det avseendet.

Här har i dag talats om att man vunnit så mycket med de restriktioner, som äro vidtagna. Ja, jag skall inte förneka riktigheten därav. Tvärtom tror jag, att de varit mycket gagnrika och nyttiga, men det hindrar icke, att det kan bli mycket bättre, därest dessa restriktioner ersättas av det tillfälliga förbudet. Man behöver endast göra en rond på våra restauranter en afton för att se, att det ingalunda råder brist på dessa varor, och en stor del av desamma ransoneras icke ut, utan stå till besökarnas förfogande i obegränsad utsträckning. Det är som bekant endast vissa slag av rusdryckerna, som äro ransonerade, vilket icke får förbises.

Ett ögonblicks begrundande av dessa restriktioner i jämförelse med ransoneringssystemet i fråga om andra varor, leder till underliga resultat. Om man bara gör en sådan jämförelse: ett kilogram socker och 2 liter brännvin per månad och individ, så förefaller det mig, som om bara konstaterandet av dessa två siffror för dessa två varor i blixtljus belysa det system bestämmandet av ransonering och restriktioner som nu är rådande.

En föregående talare har redogjort för en del resolutioner, som kommit honom tillhanda. Jag har också här i min hand en massa resolutioner, som jag fått från möten i skilda delar av vårt land från Trälleborg och ända upp till övre delen av Ångermanland, möten, som ha hållits i kyrkorna under medverkan av respektive församlingars kyrkoherdar eller andra prästmän och vari de enstämmigt vädja till oss här i riksdagen att biträda det förslag, som föreligger om ett tillfälligt rusdrycksförbud. I närvarande stund sitta säkerligen många hundratusenden, tror jag mig våga säga, i

sina skilda hem runt om i vårt land och avbida utgången av det beslut, som skall fattas här i första kammaren.

Jag tillåter mig därför, med åberopande av den allmänna folkvilja som i denna fråga är rådande att rikta en vördsam hemställan till denna kammares majoritet att taga under övervägande, huruvida den ändå inte skulle kunna övervinna sina betänkligheter mot det förslag, som här föreligger, och skänka detsamma sitt bifall, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Herr Meurling: Då vi nu leva i en sådan tid, att man måste försaka mycket av det, som verkligen hör till livets uppehälle och nödortf, så synes det, såsom också av flera talare framhållits, att man kan ha anledning att vänta, att även de, som för sin del vilja ha fri tillgång till dessa drycker, icke skulle hålla på den friheten, när dessa drycker ändock måste räknas till överflödsvaror.

Visserligen är det nog sant, att genom de nuvarande restriktionerna missbrukats av dessa drycker i betydlig mån minskats, men detta missbruk har dock visst icke upphört. Det har erfarenheten visat. För att så långt möjligt är kunna undanröja återstoden av dessa missbruk och tillika medveten om att det verkligen är sant, att ute i landets bygder denna fråga följes med större uppmärksamhet och större intresse än de flesta andra frågor, kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det har under debatten framställt ett yrkande, i vilket en talare föreslog, att utskottets hemställan måtte bifallas under viss förutsättning. Det förefaller mig, som om den förutsättningen är uttalad i utskottets motivering, sådan den är formulerad redan nu, och då man under sådana förhållanden genom att precisera beslutet på det sätt, som denne talare ville, endast skulle försvåra frågans lösning och bringa förvirring, då det gäller att åstadkomma ett för de båda kamrarna gemensamt beslut, tillåter jag mig yrka, att kammaren måtte följa utskottets hemställan oförändrad.

Jag ber också att i det sammanhanget få bemöta ett par uttalanden, som ha gjorts, ett yttrande, som förekommer i reservationen, och ett, som fällts i diskussionen, då jag icke vill, att vid denna frågas avgörande något skäl skall stå obemött, som kan utgöra en ur några synpunkter hållbar utgångspunkt för ett avslagsvotum.

En ärad talare på Stockholmsbanken sade, att om man nu genomför förbud och det får gälla en tid, man sedermera komme att agitera för förbudets bestånd och på det sättet på en bakväg införa permanent förbud. Det är alldeles uppenbart, att huruvida det kommer att påyrkas eller icke, blir beroende på hur det tillfälliga förbudet verkat. Om dess verkningar visat sig vara enbart lyckobringande, om det i olika avseenden medfört ett lyckligt tillstånd, blir det helt naturligt, att en rörelse för dess bibehållande kommer till stånd. Men då har ju landet icke lidit någon skada, utan tvärtom

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

endast haft nytta av beslutet om ett tillfälligt förbud. Den möjligheten synes alltså icke med befogenhet kunna åberopas som ett skäl mot bifall nu.

I reservationen hänvisar man till det yttrande, som förekommer från tvänne myndigheter, i vilket det säges, att de rådande förhållandena enligt dessa myndigheters mening icke äro »av sådan natur, att med stöd av stadgandena i 35 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförordningen samt 31 § 2 mom. i vin- och ölförsäljningsförordningen ett förbud mot försäljning av brännvin, vin och öl bör utfärdas.» Ja, men den bestämmelsen hänvisar ju till sådana fall, när det vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande, befinner sig nödvändigt att införa förbud och Kungl. Maj:t därför erhållit sådan befogenhet. Är det icke precis en karaktäristik av den nuvarande situationen? Hur skall man kunna tänka sig ett tillstånd, som mera direkt träffar in på de förutsättningar, där enligt redan gällande förordning förbud borde införas, än vad den nuvarande gör? Jag kan icke tänka mig annat, än att man måste säga sig, att just det nuvarande läget svarar emot vad man ansett böra vara förutsättningen för genomförandet av tillfälligt förbud.

Mot herr Boberg vill jag endast anmärka, att när vi här i kamraren diskuterade det lokala vetot, han sade: ja, det lokala vetot blir inte något verksamt medel; jag tror inte på dess effekt. I dag ha vi diskuterat förbudet, och då säger herr Boberg: ja, jag tror egentligen inte, att det har så stor effekt. Jag vet inte, vilket lagstiftningsförslag i denna fråga, som han numera skulle tillerkänna någon effekt.

Efter den mängd inkomna yttranden, resolutioner och andra framställningar, som jag mottagit, fick jag i morse en handskrivelse från en person, som på ett rent praktiskt sätt fått kännning av vad denna fråga betyder. Det var ett brev, som tydligen kom från en bildad kvinna, som lever i misär på grund av förhållandena, som ett förbud skulle komma att undanröja. Hon skriver bl. a.: »Man gör från deras sida, som intet vilja, gällande, att tillverkningen av alkoholhaltiga drycker är starkt begränsad. Ja, man säger så, men det utesluter icke, att jag och mina barn dagligen gå förlustiga livets nödvändigaste på grund av att möjlighet att köpa sådana drvcker står öppen både på restauranter och ölserveringar. För oss är den köpmöjlighet, som finnes, nog att göra livet till en ända ändlös natt, på vilken ingen ända spåras. — — — De dagar, då jag har pengar att köpa mjölk för, finnes ingen sådan. Min nioårige son frågade: varför finns det inte mjölk? Jag svarade: därför att det är så ont om något att fodra korna med, om mjöl och potatis och säd. Han frågade: vad gör dom fars brännvin och öl av? Av säd och potatis, svarade jag. Är det rätt, mor? — Var god framför den frågan till riksdagen! Är det rätt emot oss, att så får ske? Nu, i denna tid, då varje land bör ha plikt att mera än någonsin värna de skyddslösa?»

Jag överlämnar frågans besvarande till denna kammare vid den förestående voteringen.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Herr von Mentzer: Jag begärde ordet endast för att bemöta ett par från reservanternas sida framförda skäl, som icke blivit motsagda.

Jag skall till att börja med säga, att jag delar den förste ärade talarens mening, då han säger, att detta är en i näringslivet djupt ingripande fråga. Men då det sedan gäller, på vad sätt den är djupt ingripande, se vi kanske saken något olika. Jag tror icke, att utskottets förslag, som han sade, skulle leda till en skärpning utan motsvarande nytta, utan denna skärpning skulle verkligen föra med sig en betydande nytta. Om vi t. ex. tänka på vilken lindring den skulle betyda i fattigvårdshänseende och på alla andra områden, där rusdryckernas härjningar framträda, så är det ju uppenbart, att man har att vänta en verkligt stor nytta, ja, så stor, att den vida överväger de vanskligheter, som erkännas även av dem, som talat för utskottsutlåtandet.

Här har det frågats: varför vill man genomföra inskränkningar, då man ändå fortfarande tillåter tobak och svagdricka? Ja, herrarna känna så väl skälen till att vi göra en sådan skillnad. Tobaken lär väl åtminstone icke omedelbart tillverkas av några födoämnen, och svagdrickat har ju en viss betydelse i stora industrisamhällen, där det är ont om mjölk, och därför vilja vi lämna det fritt. Beträffande svagdrickat är det vidare en omständighet, som är ganska beaktansvärd, nämligen att man genom att låta det bli kvar lämnar möjlighet till arbete för stora skaror av dem, som förut varit sysselsatta i den hantering, som nu skulle lida intrång.

Talaren på Gottlandsbanken menade, att vi lika väl som Tyskland kunde tillåta oss att fortsätta med denna hantering utan några så avsevärda inskränkningar, som avses i utskottets utlåtande, men jag vill endast ställa till honom den frågan, om han verkligen är övertygad om att våra tillgångar på livsmedel äro så stora som Tysklands. Det tror icke jag för min del.

Här har talats om permanent förbud, och det får jag för min del säga, att jag, såsom herrarna känna, är deciderad för att ett dylikt förbud inträder efter viss övergångstid. Men jag böjer mig för den goda seden, att man icke tar upp en fråga, som är under utredning, utan jag önskar endast i likhet med en föregående talare, att denna utredning måtte gå raskt för sig, så att vi snart få ett förslag i den riktningen.

I fråga om ersättning till näringsidkare kan jag icke biträda det därom framställda yrkandet, dels därför, såsom jag förut sagt, att här blir tillfälle för dem i ganska stor utsträckning att få arbetsysselsättning och dels därför, att ersättning i många med detta jämställda fall icke förekommit. Dessutom vill jag säga, att jag icke anser dem, som arbeta i denna affär, så odugliga, att de icke möjligen kunna övergå till andra verkliga näringar.

Med anledning av vad jag sålunda framhållit och i övrigt ut-

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

skottet anført för sitt utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Den näst föregående talaren fruktade, att det av mig framställda särskilda yrkandet skulle förorsaka förvirring. Det vore ganska egendomligt, om det skulle kunna ha en sådan verkan, ty skulle det bifallas i denna kammare och andra kammaren stannade vid utskottets förslag, så bleve det sammanjämkning, och det är ju något som inom riksdagen är en alldaglig företeelse, som icke brukar åstadkomma någon förvirring.

Jag framställde emellertid förslaget därför, att det syntes mig, att utskottets förslag vore så avfattat, som om utskottet helst skulle se, att någon ersättning icke behöfde ifrågakomma. Den föregående talaren tillhörde icke utskottet, men om jag från någon inom bevillningsutskottet kunde få den förklaringen, att meningen varit, att ersättning skall lämnas, så kunde jag vara tillfredsställd med det, och i sådant fall är jag beredd, herr talman, att återtaga mitt yrkande och instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr Boberg: Herr talman! Herr Ekman, C. G., anmärkte mot mig, att då den lokala vetofrågan var före, jag sade, att jag icke så synnerligen trodde på det lokala vetots kraft. Det var sant. Jag trodde mera på restriktionernas verkan. Och om vinet och ölet hade kommit under de föreslagna restriktionerna, så skulle icke så starka klagomål över ölets och vinets härjningar i denna kammare ha höjts, som nu förekommit.

Vidare sade herr Ekman, att jag nu icke heller trodde på förbudet. Det är icke riktigt. Jag sade icke så. Då skulle jag ju icke rösta för det. Jag sade, att jag icke trodde, att det komme att ha *den stora effekt*, som folk i allmänhet tilltror detsamma, och jag har skäl därför. Jag sade bl. a., att de spritdrycker, som finnas inom landet, komma att konsumeras på ett eller annat sätt och icke tappas i sjön. Och det förstår ju var och en. Jag tror för övrigt icke, att man bör fästa *alltför* stora förhoppningar vid alla dessa lagförslag, som äro uppe. Ty, herr talman, det är med synden som med reumatismen. Den flyttar sig från den ena delen av kroppen till den andra. Man kan aldrig genom lagstiftning förebygga, att icke det och det sker, som man trodde skulle vara alldeles förebyggt eller förkvävt.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Den ärade talaren på Jönköpingsbänken önskade att få ett uttalande från bevillningsutskottets sida beträffande ersättningsfrågan, som möjligen skulle kunna föranleda honom att ta tillbaka sitt yrkande. Jag skall då be att få meddela, att man inom utskottet ingalunda hyste en sådan uppfattning, som han antydde, nämligen att man helst såge, att ingen ersättning komme i fråga. Utskottet har tydligen pekat

på, att tillfälligt rusdrycksförbud komme att framkalla ersättningsanspråk, men utskottet var av den mening, att bedömandet av dessa ersättningsanspråk låge i viss mån på ett annat plan, när det gällde tillfälligt rusdrycksförbud, framkallat av de nuvarande exceptionella förhållandena, än eljest vore förhållandet i händelse av genomförandet av ett totalförbud under normala förhållanden. Utskottet kunde nämligen icke förbise, att näringsidkare inom andra näringsgrenar som på grund av åtgärder, vidtagna från statsmakternas sida, redan i ganska stor omfattning tillskyndats förluster, icke kunde göra anspråk på någon ersättning, och att därför de ersättningsanspråk, som i detta sammanhang kunde förekomma, borde bedömas så, att man icke råkade genomföra en sådan orättvisa, att rusdrycktillverkare eller -försäljare skulle berättigas till en ersättning under förhållanden liknande dem, då andra näringsidkare icke kunde göra anspråk på ersättning för förluster, tillskyndade just på grund av statsmakternas åtgöranden. Det är därför man ansatt, att i utskottets motivering borde fästas uppmärksamheten på, att här kunde uppstå ersättningskrav och att skäliga ersättningsanspråk naturligtvis, i den mån sådant låte sig göra, borde tillmötesgås, men att i detta fall förelåge omständigheter, som borde föranleda till särskild prövning av ersättningsanspråken i fråga.

Jag vill hoppas, att detta förtydligande kan vara tillfredsställande för den ärade talaren på Jönköpingsbanken, så att han för undvikande av möjliga komplikationer vid den blivande voteeringen vill taga tillbaka sitt yrkande.

Herr Ekman, Karl Johan: Efter den förklaring, som nu lämnats från utskottshåll, kan jag ta tillbaka mitt yrkande och instämma i utskottets utlåtande.

Herr Ljunggren, August: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga debatten. Jag begärde ordet endast för att söka få en upplysning från sakkunnigt håll.

Herr Johan Östberg talade om, att denna fråga berörde näringslivet mycket djupt, och det hade han rätt uti. Jag har fäst mig vid, att bland de ärade reservanterna det finns åtminstone två stycken, som äro synnerligen sakkunniga på detta område, och särskilt den förste reservanten, herr Lyckholm, är säkerligen i tillfälle att bedöma, hur denna sak verkar, om det icke blir ett tillfälligt förbud mot tillverkning av öl av högre maltextraktalt än 6 %, hur det kommer att verka exempelvis med hänsyn till svagdricksbryggerierna här i landet. Om det förhåller sig på det sättet, som kontrollstyrelsen och socialstyrelsen säga, och det har man ingen anledning att betvivla, att folkhushållningskommissionen kommer att vägra tillstånd till vidare mältning, då har åtminstone jag fått den uppfattningen, att svagdricksbryggeriernas tillverkning icke vidare kommer att kunna pågå, utan åtgärder kommer att leda till en fullständig ruin för desamma. Det har nämligen re-

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.

(Forts.)

Ang. förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

dan, enligt vad dessa själva i skrivelse till Kungl. Maj:t sagt, kommit ända därhän, att 20—30 stycken av dessa bryggerier måst upphöra med sin tillverkning, och det har bestämt sagts ifrån, att om det nuvarande licenssystemet längre praktiseras, så gott som hela denna industri måste nedläggas. Här har talats om den arbetslöshet, som skulle uppstå, och då frågar jag, om icke faran för sådan föreligger, därest svagdricksindustrien skulle inställa sin tillverkning, i vilket fall omkring 2,000 personer, som äro beroende av densamma, bli arbetslösa.

Om däremot malttillgången utökades genom ett bifall till det föreliggande förslaget, skulle genom ransoneringssystemet, som folkhushållningskommissionen redan ställt i utsikt, det bliva möjligt för svagdricksbryggerierna att erhålla det överskott av malt, som då skulle uppstå. Följden skulle enligt svagdricksbryggarnes mening, som de givit offentligt uttryck åt, bliva den, att såväl öl- bryggerierna som svagdricksbryggerierna genom detta förfarande skulle kunna fortsätta sin tillverkning i ungefär samma utsträckning som nu, och att man sålunda genom ett tillfälligt tillverkningsförbud för drycker, innehållande högre maltextraktalt än 6 %, skulle på detta område kunna undvika just den ytterligare arbetslöshet, som herr Östberg och andra utskottsreservanter varnat för.

Nu är jag, herr talman, icke så inne i dessa förhållanden, att jag vågar uttala en bestämd mening om, huru det skulle komma att verka, ifall kammarens majoritet skulle avslå utskottets förslag, och därför skulle jag tro, att det är många, särskilt av dem, som äro beroende av svagdricksbryggeriernas existens, som skulle ha ett mycket stort intresse av att få veta, vad ett sådant avslag ifrån kammarens sida skulle innebära. Tills vidare och om icke upplysningar i annan riktning kunna framkomma, så får jag säga, att jag fått den bestämda uppfattningen av uttalanden av sakkunniga, som tagit del av denna fråga, att ett avslag på utskottets hemställan, för den händelse att Kungl. Maj:t icke heller gör något åt saken — och det har man ingen anledning att vänta, då regeringen dröjt med att vidtaga åtgärder, som naturligtvis bort ögonblickligen vidtagas, då kriget bröt ut — skulle medföra ruin för svagdricksbryggerierna. Under sådant förhållande anser jag det vara klokast att bifalla utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å det under behandling varande betänkandet vore yrkat: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o, av herr *Ström*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att kammaren godkände det författningsförslag, som fogats vid den av honom i ämnet väckta motionen; och 3:o att den vid betänkandet afgivna reservationen skulle godkännas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på reservationens godkännande vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Ströms yrkande.

Ang. förbud mot tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker.
(Forts.)

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen om bevillningsutskottets betänkande nr 11 antager bifall till herr Ströms under överläggningen framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 40;

Nej — 91.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner den vid bevillningsutskottets betänkande nr 11 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 60.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att återstående ärenden på föredragningslistan finge uppskjutas till en annan dag ävensom att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 89, angående pension åt före båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 124 Carl Gustaf Granberg Wall;

nr 90, angående pension åt fortifikationsarbetaren Andreas Brommesson;

nr 98, angående livränta åt före eleven vid statens uppfostringsanstalt å Bona Armas Anton Veiland; och

nr 106, om pension åt förra skrivbiträdet hos krigshovrätten, änkan Mathilda Charlotta Johanna Wiberg, född Zetterberg.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 95 A, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften; samt

nr 97, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maltdrycker och mjöd i gällande tulltaxa.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 95 B, angående beräkningen av vissa statsverkets inkomster för år 1918; och

nr 105, angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 96, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 5, 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m., samt

nr 107, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 65, 144, 164, 187, 188, 190, 609, 610, 624, 625, 626, 627, 628 och 629 i gällande tulltaxa,

hänvisades dessa propositioner till bevillningsutskottet, varjämte beslöts, att statsutskottet skulle undfå del av dem, i vad de avsåge ändring i den till innevarande års riksdag avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om avveckling av militärförsvaret m. m.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,28 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Jag får för kammaren tillkännagiva, att efter överläggning inom talmanskonferensen angående riksdagsarbetet närmast före och efter påsk blivit bestämt, att kamrarnas sista arbetsplenium före påsk hålles torsdagen den 29 och om så erfordras, fredagen den 30 mars, att därefter hålles plenum endast för bordläggning av inkommande ärenden, samt att första arbetsplenium efter påsk hålles torsdagen den 12 april, då gemensamma voteringar äga rum, i den mån voteringspropositioner blivit av kamrarna antagna; allt därest ej något oförutsett inträffar.

Vidare anförde herr talmannen, att han efter överenskommelse med herr talmannen i andra kammaren finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas lördagen den 24 innevarande månad, företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsman och riksdagens militieombudsman samt deras efterträdare.

Detta förslags antogs.

Justerades protokollen för den 10 och den 13 i denna månad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i 30 kap. 11 § rättegångsbalken;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten; och

nr 18, i anledning av väckt motion om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om anslag till understödande av rektor J. Henrikssons verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter;

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förläggning av en statens lantbruksskola på någon av kronoegendomarna i Kalmar län; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg till t. f. byråchefen i domänstyrelsen C. I. Stiernspetz.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 8.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 16, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 23:o i bankoutskottets utlåtande nr 12 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens tionde huvudtitel, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 17, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, och kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 39, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 7 och 49 punkterna i lagen om val till riksdagen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-

ordnande vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang av gemensam tvättinrättning för de till Skövde förlagda truppförbanden;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av kavalleriets officersaspirantskolas förläggning å Ränneslätt;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iordningställande av en skjutbana å Ränneslätt för Smålands husarregemente;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för tillgodoseende av vattenbehovet för Norrlands trängkår;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid generalintendentens expedition A. K. Broms att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Östgöta trängkår.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få föreslå, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden sist måtte uppföras statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Detta förslag antogs.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.